Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

ПIаьраска 1 МАЙ № 35, (2247) 1959 шу
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Даькъала хилда 1-гIа Май — дерригача дунен тIарча къахьегамхой барт-цхьоагIон ди, масса а мехкашкарча болхлой вошал чIоагIлу ди!

АДАМИЙ ИРАЗА ЦIЕЙ

Дунен массе а миIинге, лувш мел болча метталла, лакхача лоамашка, шерача арешка, городашка, юрташка — адамаш мел дахача метте хозаш ба тахан къахьегамхой дегаш гIоздоахаш бола ССКП Центральни Комитета тIахьехам:

— Даькъала хилда 1-гIа Май — дерригача дунен тIарча къахьегамхой барт-цхьоагIон ди, массе а мехкашкарча болхлой вошал чIоагIлу ди!

ЦхьоалагIа Май! Адамий исторе чу укх шера 69-гIа дезду из. 1890-ча шера цу дийнахьа дукхача мехкашкарча болхлоша гучадаьккхар шоашта юкъе цIаккха а дохаргдоаца вошал хилар. Малх мо, цар байракхаш тIа къегаш дар Коммунистически Манифеста тIара дешаш: «Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета! Цу дийнахьа дenз тIа-тIа чIоагIлуш хьадоагIа дунен къахьегамхошта юкъера мерза вошал. Дунен тIа низ бола социалистически система хулийтилга дIа доладир, адамий дегашкахь даим вахаргволча Ленина вIашагIъеллача Коммунистически партега хьалхле а йолаш, 1917-ча шера Россен пролетариато яьча Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцес.

Машара, демократена, социализма тIехьа къовсам лоаттаоеш долча дукхача мехкех хьахинна дунен социалистически лагерь Iалаьмате боккха, цхьанна хIаманга эшабулургбоаца низ а хинна дIаэттай. Шоай хIаман даьи а хинна къахьегамхой дIаоттар, бIаьхийча наьха сутарча тоабашта аттача гIолла тIаихаь доккхий пайдаш къахьегамхоша дIакъовлар ла а ца могаш, адамашта керда тIом качболла дата кхоабача цхьацца долча империалистически гIозарий юкъ лоацаш гIулакх да дунен социалистически система хьахилар. Цудухьа дунен массе а миIинге хоз тахан:

— Вежарий моаршал да машар бахьан, демократи бахьан, социализм бахьан къовсам лоаттабеча дерригача халкъашка!

Марксизма-ленинизма хьехам кIоаргга бовзаш а, дика хьаинцаь а хиларах, дерригача халкъашцара вошал чIоагIдеш хиларах я дунен социалистически система сецла низ болаш, ший кхоанехах бIубенна.

Фабрикашка, заводашка, мехкдаьттан промыслашка, керда гIишлонаш хьалъеча моттигашка, колхозийи совхозийи кхашка дика къа а хьегаш, мехка боахам тоабара, коммунизм хьалъяра доаггIача бесса дакъа лоацаш накъа баьхкар вай республикера къахьегамхой а адамий сийлахь-доккхача цIейна — — ЦхьоалагIча Майна. ТIа-тIа шерагIа яржаш латт вай партен XXI-ча съезда исторически соцамаш кхоачащдара тIехьа, боахама дерригача доакъошка а ворхI шерара план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа лелаю социалистически яхь, денгара-денга дукхагIа хул коммунистически къахьегама коллектив, коммунистически къахьегама ударник яха сий дола цIераш яхара тIехьа къувсаш йола коллективаш, къаьст-къаьста къахьегамхой.

Семилеткан хьалхарча биъ беттa планаш ханал хьалха кхоачашъяьй республикерча промышленни предприятей дукхача коллективаша, ди-бийса ца къовсаш, чуийнна сихагIа ялаташ дIадийна даха а, мамотта дикагIа ялаташ хьувкъийта а оарцагIбаьнна ба колхозашкареи совхозашкареи къахьегамхой.

Мехкдаьттани газовойи промышленносте къаьстта дика балхаш дар бахьан долаш дукха хайоацаш паччахьалкхен орденаши медалаши еннай вай республикерча дукхача болхлошта, царех шиннена Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи а еннай.

Тахан, деррига Iалам зиза техаь хозлуча укх бIаьстан дезача дийнахьа, шоай нана-Даьхе кхы а дукхагIа тоаяргахьа, машареи социализмани лагерь кхы а ноагIа чIоагIъяргахьа уйла лестаьва хIара советски саг. ХIаьта цунна цаI мара молха дац—хIаране, ше-ше вол-волча метте хьинаре болх белга, болх овсарегIа хургбола керда наькъаш лохилга. Советски наха беш бола болх — истори хьадеш, дерригача адамашта никъ боахаш бола болх ба.

Советски халкъа Iалаьмате дика хов, советски наьха вахар тоадарал, ирaзе а мел эшар долаш а адамаш дахийтарал дезагIа Коммунистически партеи Советски правительствони цхьаккха хIама доацилга. Беррига къахьегамхой иразе, гIоза, паргIата бахийтара хетабаь бу вай хьамсарча Коммунистически парте шии беррига болх. Тахан, ЦхьоалагIча Мая девача дийнахьа, вай халкъо, берригача къахьегамхоша цIенача дагара йоах:

— Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — коммунизм оттаяра тIехьа лоаттабеча къовсаме советски халкъа дог урауттадеш а, хьалхле лелаеш а бола сийлахь-боккха низ!

Дунен тIа мел йола хозале хьераш къахьегама сега кулгаш да. ХIаьта а капиталистически мехкашка хIанз а дукха ба моцал Iувшаш, шоаех йоккхий говзалаш йоахкашехьа а шоашта безабеннача балхах хьеганза ца боалаш нах. Бакъда, цхьаккха а шеко йоацаш да, капитализма малх чубузаш латтилгеи социализма малх хьалкхийтта, тIа-тIа сийрдабоалаш, лаьттан букъа тIа массе миIинге шии йовхал дIакхоачийташ, адамий уйлаш сомайоахаш боагIилгеи.

Марксизма-ленинизма хьехамо сийрдабоахача вай нийсача наькъах а, воай низах а бIубенна, дIахо йода ха воашта кхы а беркатегIа, иразегIа, хозагIа хургхиларах тийшаь долаш накъа доагIа вай ЦхьоалагIча Мая цIейна — адамий ираза цIейна.

ГIоза доагIалда хьо, тха ЦхьоалагIа Май!

СССР-а ОБОРОНАН МИНИСТРА
ПРИКАЗ

1959 ш. 1 Май. № 112. г. Москва.

Новкъостий салтийи матросаши, сержанташи, старшинаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Тахан советски халкъои цун ТIема Низашеи дезду ЦхьоалагIа май — дунен тIарча берригача пролетарий барт-цхьоагIон ди, дерригача мехкашкарча болхлоша вошал деш дола ди.

Советски Союзерча халкъаша дезду ЦхьоалагIча мая деза ди ССКП XXI-ча съезда исторически решенеша чIоагIа политически хьакъехьа дог гIоздаьккха а къахьегамцара безам лакхбаь а долаш. Коммунистически партес хьалхле лелаеча советски наха Iалаьмате чIоагIа дог ураэтта а творчески безам айбенна а къахьег съездо тIаийца коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха программа кхоачашъе.

Коммунистически партеси Советски правительствоси хадданза къовсам лоаттабу дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара а къоастаданза латта дешаш вIаши переговораш а еш къоастадара а тIехьа. Цхьабакъда СССР-а машарерча инициативана массаза а духьал дувл герзаца кийчлулга сихдаь дIахьош дола малхбузерча паччахьалкхений доале латта гIозараш.

Иштта эттача хьале Коммунистически партии Советски правительствои ялац вай Даьхен оборона дIахо а чIоагIъеш дола гIулакхаш ца дича.

Советски Эскаре, Авиаце, Флоте болча наьха декхар да—шоай тIема говзал хадданза тоаяр, керда техника а герз а бокъонца Iомадар, дисциплинеи порядоки чIоагIъяр, бIун фийлал а из тIема кийча хулга а лакхдар.

Новкъостий салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш, эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Къахьегамхой дунен халкъий юкъарча дезача дийнахьа — ЦхьоалагIча мая ди къоабал а дувцаш моаршал а хоатт аз Шуга, тIема говзал Iомаеш оаш сийлен къахьегача ка а яйла Шун!

ЦIей дездеш аз приказ лу:

Тахан, ЦхьоалагIча мая, вай Даьхен столице— Москве, союзни республикай столицашка, турпала городашка: Ленинграде, Сталинграде, Севостополе, Одессе ткъозза залпагIа йоккхий топаш кховсаш салют дала.

Даькъала хийла вай низ бола Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

Дахалда сийлахь-доккха советски халкъи цун майра а денал дола а ТIема Низаши!

Сийле хийла коммунизма сийрдача лакхаленашка бIубенна вай дугача Советски Союза Коммунистически партена!

СССР-а Оборонан Министр Советски Союза Маршал ***Р. МАЛИНОВСКИЙ.***

Биъ бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй

Дунен халкъашта юкъерча къахьегамхой цIейна—1 Майна доаггIача тайпара накъа дахар духьа къовсам а лоаттабеш, Нохч-ГIалгIай совнархоза промышленни предприятешкарча коллективаша балха тIа йоккха котало яьккхай — биъ бетта валови продукци арахецара план 5 ди ханал хьалха кхоачашъяьй. Мая сийна шоаш тIаийцача декхарий чотах цар планал совгIа даьккхад дукхa тоннаш мехкдаьтта, газ, мехкдаьттан продукташ, фенол, ацетон, этилови спирт, гIишлой материалаш, арматура, кхы дукхa а изделеши продукташи.

Совнархоза чуйоагIача предприятех эггара хьалхагIа биъ бетта план кхоачашйир Грозненски химически завода коллективо. Синтетически продукташ хьаелга 1958 шера цу ханна яьчарца нийсйича 90 процентал дукхагIа алсамдаьннад. ДикагIа къахьегаращца ба мехкдаьтта чакхдоахачеи машиностроительни и промышленностера болхлой. Биъ бетта йола план ханал хьалха кхоачашъяьй транспортни машинаш еча заводо а совнархоза чуйоагIача кхы дукхача предприятеша а. Электрически тепловойи энерги 20 процент дукхагIа яьккхай энергетически управленена чуйоагIача предприятеша. Строительни индустрен предприятешка а дукхагIа арахец продукци.

Ерригача совнархоза чумелйоагIар дIалаьрхIача промышленни продукци арахецара боарам, цу ханна 1958 шера арахийца хинначунца нийсбича 10 процентал дукхагIа совбаьннаб. Из карагIдаьннад балха тIа шерра организационно - технически геологически гIулакхаш дар а, технологически процессаш эргайоахаш тоаяр а, производство дика вIашагIйоллар а бахьан долаш, къахьегама овсарле лакхъялар бахьан долаш. Продукци арахецарга дIабода мах лохбар бахьан долаш 25 миллион сом гаргга ахча кходаьд.

Ер бутт бовлехьа массехк миллион сома маьха продукци планая совгIа арахецаргья совнархоза предприятеша.

Байракх кагирхоша яьккхай

Тха № 2 йола комсомольско-кагирхой бригада бIаьстан балхашка арайоалаш «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхашка дукхагIа йолча моттигашка лоа уллар. Лоа ца уллача а лаьтта тIаьда дар, хIаьта а аха йиш йола моттигаш аха йолайир оаха. Бригада хьалхашка лаьтта декхараш дар ма могга агротехнически дикагIа йолча хана бIаьстан оахам ахар а ялат ше-ший ханнахьа дIадер а. Из болх кхоачашбе беррига низ тIабахийтар механизатораша. Ала деза балха арадьннача хана болх лертIа дIабодаш ца хилар. Еррига тракторащ ремонтера араяьнна а е еззача тайпара обкатка яь а яцар. Цул совгIа дукха деталаш пайдан доацаш хувца дезаш хулар. Цхьа трактор йолаялийтача вож соцар. Из гIулакх дIаьх далanзар. Хьалхарча деношка нийслуш хинна кхоачамбоацараш кIезиг-кIезига доалаш дIадаьлар.

ШоллагIча отделенера кхоалагIча бригадаца социалистически яхье яьннаяр тха бригада. Тхо ремонташ еш леллашехьа, Беков Махьмад-Гийри вар цу бригада бригадир, тхол хьалха яьлар шоллагIа бригада. Тха бригадера трактористаш фуннагIа даь а тIехьакхе безам болаш бар.

Юххера а воккха бригадо дийнахьа деча оахама тIехьакхийр тхо. Дукха ха ялалехьа гаьнна хьалха а дайлар. Трактористаш дика хьожаш хиларах трактораш кIезигагIа йох.

ХIанз кхера везацар тракторашта зе дарагIа, хIана аьлча, хIанз дика обкатка яь яр царна, лаьтта докъаденна дар. Беррига низ тIа а бахийта къахьега йиш яр.

Хьалха дIаде деза ялат: кеми, гидуаргаши, горохи ший ханнахьа дIадийнаяьлар. ХьажкIаш дIае лаьтта аьха ул, оахаш а да. Квадратно-гнездовой хьисапе хьажкIаш дIае йолаяьй. ХьажкIаш дIаера гIулакх 8—9 балха дийнахьа йистедаккха лаьрхIар бригадо. Из декхар бригада кхоачащдулургда.

Маян хьалхарча деношка социалистически яхье яьннача тха бригадо хьалхара моттиг яккхар бахьан долаш, бригада совхоза дирекцес карара-кара тела байракхи ахчан премии еннай. Бригадо даьхача толамашта юкъе сий дола дакъа лаьцар дикагIа болча механизатораша тракториста нов. Джандаров Макшарипа цун прицепщика Сурхоев Султана, тракториста Шебилов Османа, тракториста Мисиков Бориса, прицепщика Акиев Саварбека.

Бригадо дIахо йодача хана беррига низ тIабохийтаргба байракх шийга соцаяра.

КУЛБУЖЕВ Къ.
«Октябра 40 шу» яхача совхоза 1-ча отделенен 2-ча комсомольско-кагирхой тракторни бригадан бригадир.

План тIехкхоачашъяьй

Ханал 3 ди хьалха кхоачашъяьй 4 бетта йола валови продукци арахецара план Грознерча «ГАРО» яхача завода коллективо. Планал совгIа дуккха а продукци арахийцай цо. Из да завода болхлоша шоаш 1-ча Майна накъа боагIаш дена совгIат.

Коммунистически къахьегама бригадаш аьнна сий дола цIи яккхара къовсам лоаттабеш йола бригадаш дукха я заводе. Царна юкъе дика къахьегаш ба механически цехера токараш комсомольцаш А. Курганов, С. Цатурьян, иштта кхыбараш.

Сийленца кхоачаш а яь арахийцай завода коллективо халкъа демократен мехкашта лаьрхIа йола продукци. Гидравлически прессаш яхьийтай Инде, Вьетнаме, Бирме, иштта кхыча мехкашка.

Дог гIоздоал цхьоагIо йолча завода коллективо доаха балха толамаш дагадехача.

Г. АЛХАЗОВ.

МОСКВА, ЦIЕ МАЙДАНЕ.

Н. Грановске сурт ТАСС фотохроника.

Сега сий доаккхар къахьегам ба

Дог гІоздоаккхаш да хувцамаш

ІажагІа деннача кхьхата ши лист. Цар а царна тІа яздаьчун а шовзткъа шу совгІа ха яьннай. ХІьта дика гуш да царна тІера йоазув. Царех цхьанне тІа яздаьд:

«Терски халкъий 5-ча съезда делегаташ. Раздаточни ведомость. Грозненски района А. Шерипова отряда цІеэскархошта 1918 шера 27-ча ноябре денз 2-ча декабре кхаччалца суточни ахча».

Вокх листа тІа а из тайпа йоазув да. Цу ведомосташ тІа 33 сага гайпан а шоай а цІераш я. «Мандатий номераш» яхача графа тІа шоллагІча номерах латт Тасуев Микаила цІи.

Уж ши лист бе а елла Микаила дувц шийна дагадоагІар.

Со хилар цу съезде, — йоах Тасуевс.—Асламбекаца цхьана Владикавказе дахар тхо. Цига ладийтІар оаха съезда делегаташка. Къаьстта чІоагІа дагадоагІа сона Серго Орджоникидзе даь къамаьл. Сергос РСФСР Халкъа комиссарий Совета цІерах съездага моаршал а хьтта, съезде хиннараш тІахьийхар нохчийи гІалгІайи моастагІех, халкъ дехкача Чермоевхи Джабагиевхи лорабалара а царца къовсам лоаттабара а. ДІахо Микаила дувц Асламбек Шерипов керте а волаш шоаш даь тІемаш.

— Дукха хий Іодахад цу хана денз,—йоах Микаил Тасуевича, — хІьта хІанз а латт сона хьалхашка Советски Іаьдал бахьан оаха тІом баьча дІадахача шерий сурт. Хозахета лийта хиннадац тхо. Хьажал мишта хувцаеннай Нохч-ГІалгІайче!

Микаил Тасуевичаца Грознен улицашка тІолла дІадолх тхо. ХІара улица тІа сеца а сецаш дувц цо. Укхаза хьалха Граничная яьхача улица тІа бІаь дийнахьа баьча тІема фронт яр. Укхаза партизански доакъой парад хилар, хІаьта укхаза Шеча Эскара штаб яр! Хьажал мишта хувцаеннай столица! Со цІавеча цІаьхха йовза а йовзанзар сона-м ер! Хьалха Грозненски станице тищенна бийдача кирпишкех даь цІенош дагІар. ХІанз вІаштІара даь хоза цІенош дагІа. Хозахета ахийтадац са новкъосташа цІий Іо. — йоах Тасуевс, — дог гІоздоал хІанз Нохч-ГІалгІайченга а город Грознега а хьежача.

Тасуев Микаил Тасуевича кховзткъеи ворхІлагІа шу доладеннад. ХІаьта а къона, тІах аьнна ва из, хІанз ший юрта Йоккхача АтагІа вах из.

С. ВОРОНИН.

Къахьегам сий долаш ба

Тхоай цеха план 180 процент кхоачашъе декхар тІаийцад оаха. Из декхар кхоачащдара беррига низ тІа а бахийта къахьегаш я тха зІамига коллектив. Тха бригада ерригa а 4 сагах латташ я: Сагов Бексолтеи Мащенко Ивани токараш ба, механика Джамбуриев Назира материалашцеи заказашцеи Іалашду тхо.

Коммунистически къахьегама цІи яккхара тІехьа къовсам лоаттабе тхо доладелча денз кхы а хьинарегІа къахьег оаха. ХІара смена задани 300 процентал кІезигагІа йоацаш кхоачашъе лаьрхІад аз, хІаьта Майна хьалхарча яхье 350 процент ази, 280 процент Саговси, 180 процент Мащенкоси кхоачашъергйолаш денна дош толамца кхоачашдеш чакх а даьннад тхо.

Шишша-кхоккха смежни говзал Іомае декхар тІаийцад оаха хІаране. Дукха ха йоаццаш тракториста говзал Іомаяьй аз. ХІанз экстерна 7 класса экзамен дІаяла кийчлуш ва со.

Укх шера кхо саг токарал Іомаве декхар а тІаийцад оаха, хІаьта балха юкъе кхоъ рационализаторски предложени йоалае а лаьрхІад. Царех цхьа предложени йолаш я — бортштанга новкъосталца балансирни подвескаш кийчъелга. Цу предложенех 20 тумага кхаччалца экономи хул цхьа трактор тоаеш.

ХІанз балансирни подвескай пружинаш хьадоаха прибор вІашагІйолла яьча предложене тІа къахьегаш да тхо. Чертеж а оттадаьд, цу гІулакха дика новкъостал ду тхона совхоза керттерча инженера новкъоста У. Льяновс. Из я тха шоллатІа йола предложени.

Къахьегам сий долаш ба вай мехка. Дот раьза долаш къахьегаш ба тха бригадан членаш. **ТУМГОЕВ СаІид,**

«Назрановски» совхоза токарий бригадан бригадир.

Тха ферме

Вай республикера масса бола хьайбаш леладераш санна 1-ча Майна хьалхарча социалистически яхье этта ССКП XXI-ча съезда исторически соцамаш къоабалдеш, семилеткан хьалхарча шера план кхоачашъеш хьинаре къахьегаш я «Ингушски» совхоза 3-ча отделенен шурий-товарни ферман коллектив.

Социалистически яхье отташ тІаийца лакхара а низкъала а декхараш хьаьнал къахьегарца толамца кхоачашдеш ба ферман болхлой.

Тха ферман а ерригача совхоза а доярлкашта юкъе балха хьокхамаш дикагІа долаши хьалхле лелаеши, ерригача вай республике а йовзаш я Галаева Зина. 1959 шера хьалхарча квартале шийна тІачІоагІдаьча доахах хІара Іаттагара 711 килограмм шура яьккхай Зинас. Цунца социалистически яхье этта дика болх беш а лакхера хьокхамаш доахаш а хьайоагІа Муталиева Лиза. ХІара Іаттагара цо 656 килограмм шура яьккхай. Царел дукха тІехьа ца юсаш хьайоагІа хьалхарча квартале хІара Іаттагара 527 килограмм шура яьккхай Мержоева Долатхана а. Болх дика ховш а, ший говзал кхыча доярлкашта дІалуш а, ерригача ферман хьокхамаш тоадара новкъостал деш а ба Зинаи Лизаи.

Шоашта тІачІоагІдаьча Іаьсашка дика хьожаш, лертІа царна Іунал деш, ший ханнахьа хІама дуийташ, хий молладеш, денна кІалхьарцар хувцаш, цІена леладеш ба Іаьсий леладераш Глотова Александра, Булгучева ПаьтІамат. Уж хьожаш болча Іаьсех цхьаь-цаІ деннадац. Цар дош ценнад дІахо йодача хана а цхьаь-цаІ ца долийташ Іаьсий хьалкхеде.

Хьайбаш дика леладеш ба боккхагІа бола бежа Іуй Точиев Хьажбикари Гандалоев Къаршеи.

Керда декхараш дика кхетадеш, цхьа барт болаш, бус а дийнахьа а хьайбашта эшача хІаманна шоаш кхо ца беш доярлкаш, Іаьсий леладераш, бежа Іуй тІатеІІа къахьегаш хиларах тха ферма «Ингушски» совхозе хьалха латташ я.

Цхьаккха а шеко яц тха шурийтоварни ферман коллективо укх шера хІара фуражни Іаттагара 2500 килограмм шура йоаккхаргхиларах а, хІаьта 1959-ча шера доккхий декхараш толамца кхоачашдергхиларах а.

Б. АКМУРЗИЕВ,

«Ингушски» совхоза № 3 йолча отделенен МТФ заведующи.

Сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) Л. Мальсагова, А. Евлоева, З. Галаева, М. Коригова, Л: Муталиева, О. Кондрачук. **И. Плиева сурт.**

Ювсап **ЧАХКИЕВ.**

БІаьстан цІей

Зиза теха, буц тІаьнна,
Хоза бІаьсти хьаэттай.
Дена кхаьчар, дена
кхаьчар
БІаьстан цІей —
ЦхьоалагІа Май.

Дошо малх ба мехка
хьежаш,
Безаме хьекх бІаьстан
мух.
ТІа-тІа дукхагІ дегаш
делаш,
Май, тхо хьона
накъаух.

Тахан дезду, Май, хьо оаха
Семилетка кхоачашъеш —
Боккха, боккха гІа а
боаккхаш
Коммунизме никъ а беш.

Саид ЧАХКИЕВ.

ДоттагІлен цІей

БІаьстан сигле —
цІена, сийна.
Тахан дуне доккха да.
ЦхьоалагІча укх Мая
сийна
Адмаш кхааш доахаш да.
Лаьттан букъ тІа мел
доа халкъаш
Цхьан цІагІара дезал
ба,
Кулгаш лувцаш,
шоайла белаш,
Майданашка ухаш ба.
Селхан Іазап токхаш
хиннар,
Тахан вайца цхьана латт.
ДоттгІал хетта тІаьш
чІоагІденна
Мехкаш дувзаш
Іодийшад.
Тахан
адмий хьакъ дуараш
Вай барт-цхьоагІох
кхераш ба.
Байракхашца лотаяь
уж
Сигаленаш йоагаш я.
Грозный-гІала,
хьоъ я йодаш,
Хьа проспекташ кхехкаш
латт,
Укх ден хозал совгІа
йоахаш,
Беша керда зиза даттІ.
КІаьнк ва водаш кийч
а венна,
Курра лувз цо зІамга
ког,
БІаргаш дел цун
сийрдадаьнна,
ЦІеча даьре галстук
йоаг.
Къоано воагІа.
Вовз из наха.
Майдангахьа улл цун
никъ;
Сийрда баькkха турпал
накха
Ленина из орден къег.
Кхалсаг,
ший бер мархІа
лаьца,
ЙоагІа.. Наха ду цун
сий.
Из цунгара дІа а
ийца,
«ЗаггІе» белаш
мехкарий.
Безаме уж йІайха
уйлаш!—
Цар поэта дог дизад...
Укх ден хозал совгІа
йоахаш,
Беша керда зиза датт!

Доярка дош

Ши шу да Шалински совхоза пхелагІча отделенен МТФ доярлкала Дикаева Мана болхбеш йола. Цу отделене меттел ерригача совхозе а дикача балхаца ше дІайовзийтай цо. ДІадахача шера хІара Іаттагара 1500 килограмм шура яккха аьнна декхар тІаийцадар Дикаевас. Ший дош сийленца кхоачашдир цо. Доаханга дика хьожаш, ший болх безаш, бовзаш хилар бахьан долаш цун вІаштІехьадаьлар хІара Іаттагара 1700 килограмм шура яккха.

Иштта дика къахьег къонача доярка укх шера а. Цкъа Мана балха йолча МТФ вера отделенен комсомольски организацен секретарь Ибрагимов Султан.

— Селхан сарахьа 41,5 килограмм шура яьккхаяр Іа Іайха деттача доахангара,—аьлар Султана Дикаевага,—хІаьта тахан Іуйрийна 44 килограмм яьккхай. Аз дІалаьрхІача Іайха тІаийца укх шерара декхар Іа кхоачашдергдолга гуш да.

Ше гІулакх деча 19 Іаттах хІаранегара 2300 килограмм шура яккха декхар тІаийцад Манас. Из декхар айса кхоачашдергдолга-м хов сона, цхьабакъда из тІехкхоачашде дага я со, йоах цо. ХІанз дахканза дола аз леладу доахан дехкача кхы а лакхлургья денни буси йоаккхаш йола шура.

Шеко яц ший дош доярка Дикаевас чІоагІа леладергхиларах.

Б. ЗАНГАЕВ.

Котбаьннараштa—ЦІе байракхаш

Іалаьмате йоккхача вай Даьхен чухь санна, Нохч-ГІалгІай мехка а шерра лелайир Майна хьалхара социалистически яхь.

Укх деношка Нохч-ГІалгІай облсофпрофа президиумои халкъа боахама советои Майна хьалхарча яхьа итоташ йир. Юха а, 1958 шера IV-ча квартале а санна, РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара-кара тела цІе байракхи 212 эзар сом ахчеи делар Грозненски крекинг-завода коллектива (директор нов. Русанов, завкома председатель н. Силич), цо 1959 шерарча хьалхарча кварталах йоагІа валовой продукцен план 104 проценти товарни продукцен план 102,6 проценти кхоачашъярах. Къахьегама овсарле 3 процент лакхъяьй, мехкдаьттан сийрда продукташ къоасталга 20,1 процент айдаьд, кІаьта арахецача продукцега дІабода мах 9,5 процент лохбаьб цу завода коллективо.

Яхье шоллатІа моттиг лаьцай «Малгобекнефта» НПУ III-ча промысла коллективо (промысла заведующи нов. Мамедов, промкома председатель нов. Конов). Цу коллективана совнархозеи софпрофеи карара-кара тела цІе байракх еннай, ахчан хьалхара преми а луш. Ахчан шоллагІа йола премеш еннай ацетонови заводеи Грозненски промыслови - геофизически конторани коллективашта. Ахчан кхоалагІа йола премеш еннай Грозненски ТЭЦ-а, «Октябрьнефта» НПУ шоллагІча промысла, совнархоза строительствон управленен автотранспортни конторан коллективашта.

ЧУХАРЕНКО,

Нохч-ГІалгІай облсофпрофа воккхагІа вола инструктор.

Таханарча ден сийна

Ханал хьалха 4 бетта йола продукци арахецара план кхоачашъяьй Грознерча № 7 йолча маслозавода коллективо, хІаьта планал совгІа дуккха продукци ара а хийцай.

Уж балха толамаш даха тха заводерча болхлой вІаштІехьадаьннад барт тайна, цхьоагІо йолаш уж хиларца, партен XXI-ча съезда решенеш нийса кхетаярца.

Ше тІаийца Майна хьалхара социалистически лакхара декхараш сийленца кхоачащдаьд завода лабораторерча нов. Ганозовас кулгалдеча бригадо а. Дукха ха йоаццаш хиннача заводской комитета заседане лаьрхІар цу бригаданна коммунистически къахьегама цІи яла аьнна. ХІара сменах йола балха норма 115—120 процент кхоачаш ца еш болхло вац бригаде. Къахьегама дисциплина дика я цар. дукхагІа бараш сайрийна дешача школе а институташка а дешаш ба: анализатор Уголькова — школе, лаборантка Заляльдинова— институте, иштта кхычахьа. Цул совгІа тайп-тайпара йола профессеш хьаІомаеш ба хІанз лаборанташ. Бригадан кулгалдеча Ганозовас Іомаяьй шоллагІа йола сменни инженера професси.

Таханара деза ди гІадбаха, дегаш гІоздаьнна белгалдоаккх заводерча болхоша. Укх шера дика толамаш дахарах республикан Сийлен Доска тІа яьккхай тха коллектив.

Болх кхы а дикагІа бе лаьрхІа а я из.

ШИБАНОВ,

заводской комитета председатель.

Сурта тІа: коммунистически къахьегама цІи яьккхача лабораторерча бригадера анализатор Сляднева Люба ший балха тІа.

И. Плиева сурт.

Керда колхоз

Урус-Мартановски районерча Харсеной яхача юрта керда колхоз вІашагІъеллай. «ССКП XXI-ча съезда цІераха колхоз» аьнна цІи тиллай кердача колхозах. Цунна юкъе бахаб хІанзалехьа 40 боахам.

Дика даьгІенаш я колхоза. Дукха хьайбаш кхоабилгеи, хІаьта иштта сомий бешамаш а нокхарий а леладелгеи да колхоза боахамцара керттера гІулакх.

1-ча Майна совгІата

Дерригача дунен къахьегама халкъий дезача цІейна — ЦхьоалагІча Майна кийчлуш хьинаре къахьегаш хьабаьхкаб МагІалбика мехкдаьттан бурув тохархой. 1-гІа Май гаргагІортарца а ССКП ЦК тІахьехамаша а дог гІоздаьккха болча МагІалбика къахьегамхошка укх апрела тІехьарча деношка боккха кхаа бенаб — мастера коммуниста Николай Авраменкос хьалхле лелаеча бригадас бурув техача № 750/7 йолча скважинас 2859-ча метр тІа чІоагІа низ болаш мехкдаьттан кІедж техай, дийнахь-бус бІаьш тоннаш дикача мехкдаьттан а луш. МагІалбике эггара хьалхара кІоаргача мелови мехкдаьттан скважина я из.

Вай Іиламхой дуккха хьалхагІа денз а хиннаб Тийрка дукъах мелови мехкдаьтта хиларагІ дог тийша. Цхьабакъда, бурув тохараша из бакъхилар гучадаккха аьттув ца боалаш дуккха а ха дІаяхай. 1958 ш. бІаьсти дІаболабаьб № 750/7 йолча скважина кІоарга бурув тохара болх комсомольско-кагирхой бурув тохархой бригадас. 1947-ча шера денз бурув тохара болх беш а, из болх дика ховш а вола бурув тохара мастер, къона коммунист Авраменко Николай керте а волаш. Цу хана денз шоай болча низах а хьаькъалах а вай хьамсарча Даьхенна мелови мехкдаьтта дала гІерташ, къахьегаш хьайоагІа цу бригадан коллектив. МагІалбике из гІулакх керда хиларцеи, тохкам кІезига хиларцеи дукха халонаш а, кхоачамбоацараш а долаш моттигаш хинна яле а, вай партен XXI-ча съездо мехкдаьттан бурув тохархошта хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачащдеш, 1-ча Мая хьалхарча социалистически яхье доккхий балха хьокхамаш доахаш чакхъяьлар кагирхой бригада.

Эггара дикагІа къахьийгад цига бурильщикаша: Майстренко Анатоле, Рюкаев Владимира, Редькин Василе, Бохченов Федора, бурильщикий помощникаша: Шашуков Але, Лисицын Леонте, Агиев Къамбулата, Жердов Степана, Горбовцев Петра, Иримов Алика, Ерыжев Хаматхана иштта кхыбараша. Масса а хана балха нормаш тІехкхоачашъеш, вахташка дисциплина дика йолаш, цхьа дезал санна шоайла барт болаш, вІаши гІо деш, дика хьинаре болх барца мегаьд бригаданна из толам баккха. КІоарга бурув тохилга Іалаьмате чоалхане а, масса тайпара болх ший ханнеи дикача говзалцеи лелаш ца хилча толамца чакхдаккха йиш йоацаш а гІулакх да. Къаьстта бехктокхаме гІулакх да бурув тохача эшаш йола раствор кийчъелга а. Из болх дикача толамашца дІабихьар глиноварашa Кравченко Ленас, Гурьянова Валентина, Коригов Бийсолта, Дутиев Хьалима, Бузуртанов Тембас, Оздоев Махьмала.

— Тха комсомольско - кагирхой бригада дуккха а къамех бола нах юкъе болаш интернациональни бригада я. Тхоца ба нохчий, гІалгІай, эрсий, гІумкий, селий, хІирий, журтий, украинцаш иштта кхыча къамех а нах — йоах новкъоста Авраменкос. — Оаха бурув тохара болх болабаьча хана тха къонача коллектива бригадаца кхоачамбоацаш хиннар, болхлой кІоарга бурув тохара говзал йолаш ца хилар дар.

Оаха цхьана болх баьча ханачухь тайп-тайпара бурув тохара говзалаш дика Іомаяь караерзаяьй тха бригаде болх беш бараша массане а. Цу тІехь къаьстта аьттув баьлар тха — коммунизма къахьегама бригада яха сий дола цІи яккха къовсам лоаттабе тха коллектив йолаелча денз.

Балха говзал Іомаяра гІулакх дика дІахьош хиларца, бригаде цхьаккха а вац болхло ший балха говзал цхьан-шин разряда лакхаяккханза. Масала, бурув тохара 4-ча разряда болхлой Минасов Юрий, Бархаоев Руслан хІанз 7-ча разряда бурильщикий болх дикача толамашца дІахьош ба; Николенко Валерийи, Иримов Алики, Агиев Махьмади 6-ча разрядах бурильщика помощникий болх беш ба. Иштта ала йиш йолаш да кхыбарех а. ХІанз укх деношка скважин мехкдаьтта даккха кийчъяра тохкам бара болх строителашца цхьана дІахьош я бурув тохархой бригадан коллектив. ДІахо вай социалистически мехка мехкдаьтта совдоаккхаш бурув тохара болх кхы а дикагІа дІахьош къахьега кийча я из бригада.

— 1-гІа Май дездеш тха бригадан бурув тохархоша дохаргдоаца дош лу дІахо йодача хана чехка бурув тохилга Іалашдеш 5—6 бетта кІоарга скважина чакхйоаккхаш кхы а дика къахьега а, гаргарча хача тхоай бригадах — коммунистически къахьегама цІи яккха а,—йоах бурув тохархоша.

А. ХАРСИЕВ.

Сурта тІа: бурув тохархой цхьа смена (аьрдехьара аьттехьа): П. М. Колтунов, А. Ф. Мордвин, В. М. Манахов, Н. Д. Авраменко, (мастер), В. П. Редькин, С. С. Жердев, А. Е. Примов, П. Ф. Горбачев.

И. Плиева сурт.

Семилеткан хьалхара бІаьсти

(Очерк)

Апрельски Іуйре. Дикка хьаллакхбеннаб кхийтта боагІа малх. Наггнагахьа мара морх ца холуш къаьга я сигале. Цу хоза денача дено гІаддига бераш коашка арадаьнна ловзаш, делаш лел. Аьшка бос болча лента хьисапе юкъ-юкъе голаш а етташ бода Старопромысловски шоссе.

Массехказза дахад тхо цу новкъа, хІаьта а хІанз хьалхара долхаш санна хеталу. Хоза тоаяьй из мехкдаьттан Грознен къаьнатІа йола йист. Къаьна промыслаш, аьнна цу моттигах тиллача цІеро а хьахойт хьалхара Грозне мехкдаьтта даккха доладаь моттиг из йолга.

ТІеххьарча шерашка доккхий гІирсаш хьалдаьд цига. ДегІаьяхкай керда болхлой поселкаш: Ташкала, Иваново, 36-гІа участок. Хоза тоа а яьй кхы тІа тоаеш а латт наькъа йисте тІолла яда моттигаш. Цу новкъа водачун хадданза бІара хьежа дог доагІа цига хьалдаьча лакхача цІеношта.

ВІаштІара даь цІенош, уж хоза поселкаш кхоачалучча долалу зизашца тоаеннача сомий гаьнаша низткъа мара тховнаш бІарга ца дойташ дагІа юрташка деччa тайпара даь кІир теха цІенош.

— Ма хоза моттиг я яр! — йоах са новкъоста. Боккха чулоацам болаш да уж лоацца аьнна дешаш. КІеззига аьттехьа гола а техе хьальовз никъ. ХІанз дика холу дукха гаьна йоацаш хьалхашка улла Грозненски района чуйоагІа Первомайск яха юрт. Из я из 1-ча Мая цІерагІа йола колхоз а.

* * *

Наькъа йисте гІолла юрта дІагарга гІортталца колхоза парникаш я. Рассадашка хьежаш боахк баьца даараш леладеча бригадан болхлой. Аьрдехьа хьежача ерригача арен а дай шоаш йолаш санна ягІа кІейчеи цІе бесарчеи зизашца хозъенна ядача бешамашкара сомий гаьнаш. Наггнагахьа еттача кирпишках детта а цхьадараш кІир теха а да юртара цІенош. Царна гонахьа ягІа хозленах дог ца Іабаш егІа хоза гаьнаш, хоза я гонахьара карташ а. Цу дерриганеша хетадолийт цу юртах, колхозах тиллача «1-гІа Май» яхача цІера чулоацамо маяххара уж ерригa хозленаш йолаш санна.

Духхьал дІа а яха, тІаккха аьрдехьа хьа а хьайза сецар тха «М-72». ТІаккха мара хоялланзар тхона аьрдехьа дагІача цІенош тІа «1-гІа Мая цІерахча колхоза правлени»,— аьнна тІаяздаь вывеска.

* * *

Ийчура дІачуйоалача наІарах чу ваьлча заседанен зал яр. Эггара хьалха бІаргкхетаргболчча доаллар цу чу колхоза боахам дегІабоалабара ворхІ шерара план ювцаш дола, тайп-тайпарча басарашца хоздаь, «Ер хургда 1959—1965 шерашка», аьнна керте а яздаь дола доска.

Доккхий декхараш да колхозо ворхІ шера чухь кхоачашде, аьнна тІаийцараш. Духхьал укх шера а сихха лакхде лаьрхІад цига хьайбай продукташ йоахилга, кхашкара ялаташ хьувкъаделга. Шура йоаккхилга укх шера 1672 тоннагеи 1965 шера 3132 тоннагеи кхоачаш лакхде лаьрхІад первомайцаша, хІаьта укх шера хІара фуражни Іаттагара 2600 килограмм шура яккха лаьрхІад. ХІанзалца цар даьхача толамаша хьагойт уж декхараш кхоачащде низ кхоачаргболаш колхозникаш болга.

Колхоза боахаме керттера дарех лоархІаш да баьца даараш леладара дакъа. Баьца даараш гулделга укх шера 2720 тоннагеи 1965-ча шера 4000 тоннагеи кхоачаде лаьрхІад цига. Шеко йоацаш да таргарча шерашка Первомайскаж Грознера къахьегамхой баьца даарашцеи сомашцеи Іалашбеш йола керттера колхоз хургхилар.

...Колхоза конторе бухгалтер нов. М. С. Лопухов мара саг вацар.

— Тхона колхоза председатель везар, — аьлар оаха.

— Тха Иван Петрович Іуйрийна ийс сахьат даллалца мара конторе хилац, кхалкарча бригадашка хул из дукхагІа йолча хана, хІанз а цига ва из,—аьнна жоп делар тхона тха кердача хьаьшо. — Тахан кхоалагІа ди да тхо квадратно-гнездови хьисапе хьажкІаш дІае доладенна. Механизатораш цу гІулакха опыт йолаш бале а Иван Петровича ше тІавоацаш керда кха доладайтац, цига вахав из хІанз а, — аьнна тІатехар цо.

Дукха гІулакхаш да председатела. Семилеткан хьалхара бІаьсти. Хьалхашка латта декхараш къаьгга довзаш да. ЛоархІамерча гІулакхех дизза дІадоладаьдар Иван Петрович Таловеровс шийи из апрельски ди.

...Доахан леладеча отгонни ферме Іаьсий доІаш боахка болхлой болча коравир тхона Иван Петрович.

— Дукха ха яц сои новкъост Шнышкеи (колхоза парторганизацен секретарь — **С. К.**) хьажкІаш дІае тракторaш дІайола а ялийта укхаза хьадаьхка, укхазара гІулакх а даьннад тха, ераш йисте бовла боахк, — аьлар цо тхо вІаший дейзачул тІехьагІа.

Ткъо шу дизад хадданза цу колхозе новкъост Таловеров председатела болх беш вола. Ханна шовзткъе итт шерал тІехваьнна из вале а доккха хьинар долаш, тахан пхийттара ваьннар санна кадай ва из. Йизача юхьара, лохача дегІара волча Иван Петровича цхьанне а аргдац цун йолчох ах мара цун ха я, аьнна.

— Миштад шун гІулакхаш? — аьнна оаха шийга хаьттача новкъоста Таловеровс дийцар:

— ГІулакхаш во дац, уж квадраташ вІаштІехьа ца йоалаш хьийзад тхо, хІанз дика вІаштІехьа даьннад из гІулакх, цаІи-ахи норма тха механизатораша ца йоаккхаш ди дІадо-

Хьинарца, деналца къахьегаш хила

Руслан МУРТАЗАР.

ДУНЕН СИЙЛАХЬ ЦIЕЙ

Воацчох а поэт хул
хьо гарга кхаьчча,
Адамаш гIоздоаха
ЦхьоалагIа Май!
Мотт цхьаккха бац льтта
хьо хоаста ца деш.
Сий дола цIей?

Машар, ираз дахьаш
шера цкъа хьо доагIа,
Дунен къахьегамхой
машара цIей.
Хьо мукъа дезде
шоай бокъо йоаккхаш
ЦIий кIезга миййхкадац
тха даьй.
Ленина байракха кIал
турпал̄ къийсад цар,
Лергйо̄ца котало
герзаца яьккхай!

Шергара-шерга
дуне сийрда доахаш,
Iаламах тоалийя
хоза бIаьсти йоагIа.
Хьай маьлха зIанараш
кхо ца еш йоаржаяь,
Набарах нах боахаш,
хьо цунца доагIа.

Хьа лире зIанараш
дег чура даькъалъеш,
Дикахча уйлашца
дезду хьо ооха!
Маьрша хьо доагIалда
ЦхьоалагIа май!
Тха дегаьш гIоздоаха
машара цIей!

Грозный-гIала.
Апрель 1959 шера.

Сурта тIа: В. А. Рогожина коммунистически къахьегама бригада (аьрдехьара аьттехьа) М. П. Малик, А. Т. Равчев, Д. С. Мамонов, В. Ф. Пимичев, В. А. Рогожин, Ф. Ф. Ковальчук. И. Плиева сурт.

Дика совгIат

Дукха ха яц Карабулакерча бурув деттача конторерча мастера коммуниста М. Мальцевс кулгалдеча бригадо нормал тIехболча сухалца скважинашта бурув деттаргдолаш декхар тIаийца. Шоай торонаш лархIа а лаьрхIа укх шерара план ханал хьалха кхоачашъе декхар тIаийцар буровикаша. Цул совгIа цхьатарра 3—4 скважина бурув детта лерхI бригадерча болхлоша. Укх шерах юхе йисача хана планах 5152 метр бурув тоха дезача 6 эзар метр тоха, № 72 йола керда скважина ханал 18 ди хьалха бурув теха яккха, иштта кхыдараш.

Дукха ха яц нов. Мальцев керте латтача бригадо уж декхараш тIаийца, хIанзе а графикал дукха хьалха йода бригада. Апрель бетта скважина бурув тохара графикал хьалха а баьнна ханал хьалха кхоачашйир цар план.

Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб бурильщикаш М. Дмитриев, И. Бешенко, иштта кхыбараш.

— Ераш санна болча нахаца лоамаш кIалтIа даха а хала дац,—йоах мастера Мальцевс.

Таханарча дезача денна, бIаьстани къахьегамани Шейна дикача совгIаташца накъа енай из бригада: скважина 1000 метр бурув техад планах 800 метр тоха дезача!

А. БАКАЛЮК.

Декхараш толамца кхоачашдергда

Кхашкара лоа дIадала дага а дацар тха звено кхашка удобренеш яхка йолаеннача хана. ДукхагIа долча даькъе кхо а долаш 120 тонн удобренеш ехкай оаха тхоай участка тIа. Гурахьа аьха лаьтта кийчде вIаштIехьа даланзар тха, бакъда бIаьсти-м лаьттара лоа дIадаларца деррига лаьтта аьхар оаха, хIаьта лаьтта оахача хана хадданза айса бIарг а локхаш оахам дика а дайтар аз. Аьха даьннача лаьтта шозза макха баьккха из кIаьд а дир.

12 саг ва укх шера са звеноца. Берригаш дика къахьегаш, кхашкара балхаш дика довзаш, хьинар долаш болхлой ба уж. Къаьстта дика къахьегаш а къахьегама дисциплина дика йолаш а ба царех Мержоева Марем, Яндиева Надифа, Хамчиева Мовли иштта кхыбараш.

Укх шера оаха доал де хьаийца участок 12 гектар хьажкIаши 15 гектар гидуаргаши я. Соахка оаха доал деш хинначул дуккха кIезигагIа я укх шера тха участок, хIаьта укх шера мо дика кийчо е вIаштIехьа а даьнна дацар тха соахка. ХIаьта а юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 55 центнер йоаккхаш хьажкIаш яьхар оаха ерригача оахош лелаяьча 42 гектара тIара. Цул совгIа 26 гектар гидуаргаши 8 гектар мошача доакъара йийна хьажкIаши а яр оаха лелаеш.

Соахка гIалаташ хилар тха дукха. ТIехьагIа мара гучадаланзар уж тхона. Царех керттера дар боагIача хана макха баккха тха вIаштIехьа ца далар дар. Цудухьа, тхо макха баьккха довлале оасарах хьалдизар кхаш. ХьажкIаша дегI хиййцача уж оасарах мукъа йоахаш дар тхо. Ала дезаш да цу оасаро юха теха хьажкIаш бокъонца метта ца йоагIаш цхьа ха дIаяха хилар.

Уж гIалаташ укх шера хулийтаргдац оаха, хIаьта оахош тIаийца декхараш толамца кхоачаш а дергда оаха.

И. ЯНДИЕВ,
«Ингушски» совхоза пхелагIча отделенера хьажкIаш лелаерий звеньевой.

ЦХЬОАЛАГIА МАЙ

ЦхьоалагIа май дерригача дунен тIарча болхлой, къахьегача наьха деза ди да. Цу дийнахьа гIозбаьнна цIеча байракхашца арабоал СССР-ера берригa нах, иштта арабоал социализм еш йолча Китаера а кхы къамий демократически мехкашкара а нах. Дахача шера хинна дегаш гIоздоаха шоай толамаш тохк цар, шоай тоалуш латтача боахама хьисап ду цар, боахама паргIато а сердало шерра яржар а белгал ду цар. Советий адамий ираз, сий, цхьоагIо, толамаш сийрдда гуча хул ЦхьоалагIча май дезача дийнахьа.

Хьалхара май — сийрдача маьлхе лепача зизай, сийнъеннача аренний, сийрда даьннача лоамий ди да.

ЦхьоалагIча мая дегаш курадоал советий адамий: шоай Даьхенах, шоай толамех, шоай къамий чIоагIача цхьоагIонах доккхал ду цар. Доккхал-м ду, курал-м ю, цхьабакъда, сонта-м балац.

Советий адамашта хьалхашка дукха декхараш да, XXI съезде коммунистически парте белгалдаь декхараш. Уж декхараш кхоачашдар да—коммунизма гарга гIортар, наьха паргIато, ираз кхы а совдаккхар. Цудухьа хIара советски саго тахан шийна тIера Даьхен декхар ше мел кхоачашдаьд аьнна хьисап ду.

Советски Даьхено дерригача дуненна баьккхаб адамий иразага, адамий паргIатонга, берригача наха юкъерча нийсхонга бода никъ. Вай Даьхенгара хьоkхам эц дунен тIарча къамаша. Тахан коммунизме йода вай советий паччахьалкхе цхьаь яц: вайца демократически мехкашкара къамаш да, сийлахь-йоккха Китай я. Вай везача баьчча В. И. Ленина ма харра еррига Малхбоале, Африка, Къулбехьара Америка империализма дукъа кIалхара мукъайоалаш латт. Кхоане вай я, кхоане коммунизма кхоане я. Цудухьа, шоай юххера ди гаргадолга ховш, капиталисташ дерригача дунен тIом кийчбеш ба. Вай Даьхе, Советски Союза Коммунистически парти машар чIоагIбеш, машар лорабеш я. Цу гIулакха а толам хургба вай.

Газета «Сердалона» а цун дешархошта а ЦхьоалагIа май цхьаькха гIулакх бахьан а деза да. Цу дийнахьа—1923 шера ЦхьоалагIча мая араяьннай «Сердалон» хьалхара номер. Укх шерарча Май бетта 36 шу дуз «Сердалон»—газета. ЦхьоалагIа май хьатIадоагIаш газета «Сердалоно» баь никъ дагалаьцача дага дох эрсий поэта аьнна дош:

Доаржде хьаькъалца дар, беркате дар,
Даиман дийна хургдар,
Баркал арда шоана къамо.

36 шера гIалгIашта юкъе доаржаду вай газето «хьаькъалца дар, беркате дар, даиман къахьегамхошта юкъе дийна дар:» сердалю, хьаькъал, коммунизме тIабодача наькъа эпар доаржаду цо.

Вай «Сердало» газета даьча балхашта юкъера цхьа болх ба хIанзалца хам беш белгал ца беш биса — из ба «Сердалон» газето гIалгIай литературни мотт шербеш а бIаьхий беш а баь болх. Дунен тIа мел долча къамий литературни метташ шин гIулакхашца тоалу:

1) Меттах шийх мел доалла дика хIама каралацарца: нохчий-гIалгIай диалекташца мел дола дика, хоза, аьлча къамаьла юкъе дужаш дола, вай уйлан кIоаргал, вай дега хетамаш, вайна дезар дика дужаш, хоза алийтара мел эша дешаши грамматически формаши юкъе йоалаярца.

2) Кхыча къамий, вай меттага диллача, эггара хьалха эрсий къама дешаш а кхы грамматически формаш а шоай метта юкъе йоалаярца.

Уж балхаш, вайна ма хетта кхоачам болаш даь деце а, дукха даьд «Сердалон» газето. Тахан ЦхьоалагIча мая деношка дагалаца деза, эггара хьалха арадаьннача «Сердалон» газета тIа «ЦхьоалагIа май» аьнна Альдиева Зоврбика Султана язъяь статья.

Пайдан хургда Султана хоза бувца мотт а цун дика уйлаш а йовзар.

Султан Мочкъи-Юртара гIалгIа вар, нана нохчо хиннай цун. Ше Ставрополерча гимназе дешаш ваьгIав из. Революционерашта юкъе дика болх бар бахьан долаш дIаваьккхав из цу гимназера. Революци ялале гIалгIашта а нохчашта а юкъе революционни болх беш хиннав из. Г. К. Орджоникидзена а С. М. Кировна а дика вовзар Султан, цар хьехамца бора цо болх.

Октябрьски революци яьлча, цун байракха цIенча дегаца, чIоагIача деналца, доккхача хьаькъалца кIаллатташ чакхваьлар Султан. 1917—1918 шера Тирка тIарча Народни Совета нохч-гIалгIай фракце член вар из. 1918 шера августа бетта БуротIа лаьттача, 1919 шера Инаркъера БуротIа кхаччалца деникинцашта духьал лаьттача тIемашта юкъе вар из. Кавказ деникинцаша дIалаьцача хана нохчаша, гIалгIаша шоай лоамашка ког хьалчу баккхийтанзар кIайбарашка а цар гIончашка а. Цу хана деникинцех тувлалуш гIалгIай къахьегамхошта юкъе революционни балхаш деш вар Султан Г. К. Орджоникидзе хьехамца.

Советий Iаьдал Кавказе чIоагIденначул тIехьагIа, гIалгIай мехка керттера балхаш даьд цо.

ГIалгIай къама юкъе гаьнарча ханара хьадоагIаш, паччахьа хана чIоагIденна унзар лазар да пхьенаш. Шийй ханахь пхьенаш ца леладеш цхьаккха къам а хиннадац дунен тIа. Цхьабакъда, нах кхетамга баьлча, къамашта юкъе паччахьалкхен Iаьдалаш эттача, къаьстта советий Iаьдал долча мехкашка вIалла хила йиш яц пхьенаш, довнаш, чIираш. Къама дийнача, цIенча дегIа тIа бIехи чов я пхьенаш, чIираш, довнаш.

Нохч-ГIалгIай дегашка даиман дийна хургволча Г. К. Орджоникидзе Къилбседерча Кавказе Советий Iаьдал чIоагI ма делланге, 1920 шера, араяьккхар пхьенаш дIадаха комисси, Султанах председатель вир цу комиссе.

Пхьенех, чIирех, довнех доала зе нахага гойташ, къахьега нах сийрда боахаш, цар кхетам лакха боахаш, сий долаш чакхдаьккхар Султана а цун новкъосташа а шоашта тIадилла доккха гIулакх. Цу хана денз лаьгIлуш доагIа пхьений гIулакх гIалгIай мехка, цхьабакъда, хIанз а цун юхкаш йиса йоахк наха юкъе. Ала дезий: уж юхкаш шоай овлаш а тIехьа гаьна ца йоалийташ дIаяха еза, аьнна? Ца аьлча а гуча дециий из гIалгIашта?

Ноанахой нохчий хиларах нохчий мехка лийннача Альдиев Султана дика ховра вай наьха мотт. Цо къамаьл деш, цун хIара дош наьха дег чу дужар. Даиман нохчий, гIалгIай дегашка дийна хургболча Г. К. Орджоникидзеца а С. М. Кировца а леларах, цар къамаьлаш хазарах, кхы а шаьр белар Султана бувца вай наьха мотт.

«Сердало» —газета дешархошта, цу газетаца болх беча наха пайдан хургда Султана цу газета хьалхарча номер тIа «ЦхьоалагIа май» аьнна цIи йолча статья доакъош дийшача: (хIанз долча алапашка, орфографи ца хувцаш язду оаха уж доакъош); цу доакъой чулоацамгара а пайда баргба царна.

ЦхьоалагIа май.

Май цхьоалагIа ди дунен йиъэ меIинге болх беча наьха деза ди да, хьал долча а наьха хьацарах бахача а наьха таьзета ди да.

Цунга хьажа, цу дийнахьа цхьа тайпа шоай цхьоагIонах боккхий беш, цхьа дезал хинна, маьлха сердалонга, иллеца новкъа арабаьнна ба, шоллагIа тайпа цIеношка чулежкъаб, дег чура эгIазал гаьнна кер чу ложкъаяьй.

Шера лайна Iазап, шера чукъийла бала майра, цхьан чIоагIача оазаца, кхераме бирсача дегаца дерригача болхлоша кхейко ди! (Капиталистий мехкашкар гIулакх да из Альдиевс дувцар). Массанена сийрда хьакхийтта, баьде чудизад хьо, набахтеш юзаш. Массане цIий Iодахад хьо бахьан долаш!

ХIанз а, цхьа эрсий Совета мохк мара цхьаккха а моттиг яц укх дунен тIа, паргIата ЦхьоалагIа май дезде йиш йолаш.

Шерий эзарашца къувсаш лаьтта гIийлача наьха бокъо торгйолга гуча даьннад адамашта, хет, Iодода хий урагIа гIоргда аьлча мо мара из иштта дац, аьнна, кIезига кхеташ вола саг тешаргвац...

«...Уйла ел, гIалгIай: лаьттан, лоама кер бийлле, форда бух тилле, дунен ганз ка маьршача (дошув, дотув, алмаз, нефть), маьлха сердалонга дешаро ма йоаккхий!

Машинаш, форда а сиглен а кемаш, электричество, телефон, радио—дешаро ма йой!

Цудухьа дешанза саг баьде, бIаргаш дайна ма вий!

БIаргаш дайнача сагах дика новкъост хулаш мо мара, дешанза долаш пайда бергбац вай воашта а, лоалахошта а, революцена а.

Деша, йоах вайга хьаькъало.
Деша, йоах вайга замано.
Деша, нах хила, аз тIадожо шоана! —
Йоах вайга Советий Iаьдало.

Дешар — заман тур, дунен дIоагIа да. Моаршал хилда мискача наьха, болхлой гIулакха шоай синош а хьаькъал а дилла лелача новкъосташта.

Къоабал а сий долаш а хилда массаза а болхлой деза ди. Сий ма довлда гIалгIай кердача йоазон, тIехье даькъала хийла цун!»

Тахан вай ЦхьоалагIча мая ди дездеча хана, гIалгIай йоазо а «Сердало» газет а арадаьнна 36 шу дуза ди дездеча хана, дагалаца деза Советий Iаьдал бахьан, коммунистически парте доал бахьан нохчий, гIалгIай мехка хинна толамаш, ираз, сий: дагалаца беза Октябрьски революце гIулакха бахьан, сий долча революцен тIемашка шоай дегIамаш лаьттах дахийта нах, Даьхен тIем тIа байна нах, дагалаца беза таханарча иразе, сердалонга вай доал а де къахьега нах.

«Даькъала хийла вай Советий Социалистически Даьхе!

Даькъала хийла вайна доал ду, вай коммунизме дуга Коммунистически парти!

Даькъал хилда, ЦхьоалагIа май!» Ипттача, дешаца йисте йоал Альдиев Зоврбика Султана статья.

Д. МАЛЬСАГОВ.

Первомайски вахте ба железнодорожникаш

Республике эггара хьалха ворхI шерарча плана фонда лицевой счеташ е болабелар грозненски вагонникаш. Цар хьоkхама тIехьабаьлар железнодорожникаш, нефтяникаш, строителаш. ЦхьоалагIча мая сийна шоай лицевой счете 180 сом ахча Iоадаьд цар.

ВорхI шерара план кхоачашъеш, железнодорожникаша 134 рационализаторски предложени елар. Царех цхьаяраш производствона юкъейоалайир. Цар паччахьалкхенна 46 эзар сом пайда баьб. Грозненски гудермесски локомотивни депошка коммунистически къахьегама бригада цIи яккха къовсам лоаттабеш 15 бригада я. Из цIи яьккхай цига йиъ бригадо.

Локомотиваш лелаераша еза-йоккха поездаш лелаяреи доагам кходареи хьакъехьа къовсам лоаттабу. Шоашта йоагIача нормал совгIа 65 поезд а йигай, 30 поездаца баххьал дукха мухь а бихьаб тепловозникаша Табачнеи Стрелковси, хIаьта Романовскеи Долбневси 52 поезд а йигай, 38 эзар тонн мухь а бихьаб.

Грозненски тепловозникаша Шкутовси Михайловси 32 тонни гудермесски тепловозникаша Клашкоси, Пронинеи, Котенкоси 24 тонни доагам кходаьд.

ЦхьоалагIча мая сийна каспийски пароходствон «Азербайджанец», «Тюленин», «Иосиф Сталин» яхача танкерий экипажашца мехкдаьттан продукташ дукхагIа дIаккхаьа яхь лаьцай грозненски гудермесскии железнодорожникаша.

Гудермесски машиниста н. Олейниковс морякашка яздир: Махачкале дIа а цигара юха а поезда йоагIача нормал совгIа 800 тонн мехкдаьттан продукташ кхахьа, хIара бетта цхьаьца тонн доагам кходе, дийнахь-бус локомотивага 1000 километр никъ байта декхар тIаэц, аьнна.

Машин-наькъа Грозненски отделенен железнодорожникаша шоаш ЦхьоалагIча мая сийна даьхача толамех рапорт тел. Цар семилеткан фонда лицевой счете хIанзехьа а 481 эзар сом ахча Iайнад. Цу гIулакха юкъе дика дакъа лаьцад коммунистически къахьегама ударникаша весовщикаша Кисельмана, Перелицас, Савкина, стрелочникаша Золотовс, Воробьевс. Дика къахьег Гудермеса железнодорожникаша а. Мухь айхагIа тIаботтар бахьан долаш 257 вагон мукъаялийтар цар. Уж пхе поезда вагонаш я. Духхьал весовщикаша Д. Владимироваси, А. Кочетковаси мукъаялийтар 77 вагон.

ЦхьоалагIча майна дика накъа бахар вай путейцаш а. Наькъа мастераша Кули-Байрама, Кривопуста, Драгуновс а цар коллективаша а беча балха дика мах бир.

Железнодорожникаш, социалистически яхь а лоаттаеш, шоай семилеткан фонда лицевой счет тIа-тIа дукхагIа хьалйиза чIоагIо яь ба.

В. СЕРГЕЕВ.

ХIара денна къовсам лоаттабеш

Доахан дийтта яьнначул тIехьагIа, бе къоалами каьхати а доаллаш, цхьа хIама яздеш, лоархIаш хул каст-каста Урус-Мартановски районерча «Красноармейски» совхоза 2 отделенен доярка Арсамикова Мариат. Цхьа хIама дага доаллаш из хилар а зийна, новкъосташа сен уйла ю Iа аьнна шийга хьаттача, аз лоархIар-м баьча балхах айса доаккхар дац, аз лерхI ворхI шерарча плана хьалхарча шера тIаийца социалистически декхараш мишта кхоачашду. Уж декхараш кхоачашдара гIулакхаш дика ца лелаш хиларо уйла яйт сога,—аьлар Мариата ший новкъосташка. — ТIаийца декхараш кхоачашде хIара денна къовсам лоаттабе беза, шура йоаккхилга лакхде йиш мел йолча торонех пайда эца беза. Из духхьал аз цхьанне даь ца Iеш, ерригача фермо а де деза хIама да, — аьлар цо дIахо.

Январь бетта из хьожаш бола 14 етт лаьрхIа хIара Iаттагара дийнахь-бус йоаккха шура 3,9 литр хилар, февраль бетта — 5,6 литр, март бетта— 8 литр совгIа хIаьта апрель бетта хIара Iаттагара лаьрхIа дийнахь - бус йоаккха шура 10 литр хилар. Нагахьа санна хьалхарча квартале хIара Iаттагара юккъера лаьрхIа яьккха шура 620 килограмм хиннаяле, апрель бетта 25 дийнахьа цу доахангара цхьан Iаттагара юккъера лаьрхIа яьккха шура 256 килограммага кхоачаш яр. Семилеткан хьалхарча шерара план толамца кхоачашъе хIара Iаттагара лаьрхIа 3 эзар килограммал кIезигагIа йоацаш шура яккха еза. Иштта йоах из Арсамикова Марията а.

Доаханна мишта дикагIа гIулакх дергда а доахангара мишта дикагIа шура йоаккхаргья а Мариятагара Iомадеш дукха доаркаш я. Масала, хьалхагIа тIехьа юсаш хинна доаркаш Машаева Банати, Машаева Малика, Алибекова Асма, Усманова Малика хIанз совхозе дикагIа бола доаркаш а хинна дIаэттаб. Дийнахь-бус хIара Iаттагара йоаккха шура 7,5-негара 8,5 килограммага кхоачийт цар. Шоаш тIаийца декхараш сийленца кхоачаш а ду.

А. ПАЛЬЧАК.

дац хIанз, царех ба трактористаш Г. Никитини, Ю. Ахвердови иштта кхыбараши.

— ХIанз дуккха аттагIа я тхона,— йоах цо дIахо — кхоачам хиллал техника ийцай, хIаьта тракторaш, сеялкаш, кхыйола юрта боахама машинаш укх шера дика тоаяьй. Бакъда мастерскеш дика вIаштIехьа яьха даьннадац тхо, ужаш а мел эшача инструменташца, запчастешца, станокашца, кхы мел йолча оборудованешца Iалашъяь даргда тхо кастта.

ЧIоагIа дегIаенай Первомайск укх тIеххьарча шерашка, тоаденнад цига колхозникий культурни вахар а. детяслеш, радиоузел, библиотека я юрта, хьалъеш латт колхоза клуб, чуйилла йолаяьй газ. Из дерригa а колхозникаша шоай кулгашца даьд.

ХIанз кхашка болх беча бригадашцара колхозникаш бIаьстан балхаш кхоачашдеш ба. Лоаццача ханашка бIаьстан балхаш йистедоахилга — из да хIанз эггара лоархIамегIа дола декхар. Из дика кхетадеш ба колхозникаш.

— Баьца даараш леладеча бригаде даха цига фуд-малад хьажа деза тха хIанз. Семилетка пхе шера кхоачашъяра тIехь лоаттабу оаха къовсам, — аьлар Иван Петровича тхо вIашагIкъасташ.

ЛаьгIо тата а даь болх бе болабелар цун «Газ-69» мотор.

II

Из дерригa а дагадехар сона «Ингушски» совхоза кхашка хьажкIаш дIаювш боахка болхлой бIаргабайча. Дагадехар, уж шаккхе а боахам, колхози, совхози шоаш вIашагIдехка тайп-тайпара ханаш йолаш дале а, тайп-тайпара торонаш йолаш дале а, цар дегIадахкар цхьатарра деце а семилеткан укх хьалхарча бIаьстено хьалхашка оттадаь декхараш цхьатарра кхетадеш уж хилар, цхьатарра цар лоархIам беш уж хилар, шинна а боахаме къахьегаш бола болхлой — вай советски нах хилар бахьан долаш.

Доккхий декхараш да совхоза болхлоша ворхI шера чухь кхоачашде аьнна тIаийцараш.

Ялат доаккхилга дIадахача шераца нийсдича 1959 шера 164 процента лакхде лаьрхIад совхозо, хIаьта 1965 шера доаккхаш дола ялат 23580 тоннага кхоачаш хургда. Из да 1958 шера хинначул шозза дукхагIа. ЧIоагIа дегIадоагIаргда совхозе хьайбаш леладар. Дулх даккхар 8,9-ззеи, шура яккхар 4,6-зеи фуаш гулдар 11,5-зеи лакхде лаьрхIад совхозо 1965 шера. Уж декхараш 4—5 шера кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяй совхоза болхлоша. Шоай низи хьинари кхо ца деш уж декхараш ханал хьалха кхоачашдеш ба хIанз совхоза къахьегамхой.

Семилеткан план толамца кхоачашъяро Iалаьмате чIоагIа айбергба совхоза боахам, торо хулийтаргья болхлой вахар тоаде.

Дикача хьокхамашца дIахьу совхозо семилеткан хьалхарча укх бIаьстан балхаш а. Планах 6429 гектар лаьтта аха лаьрхIа хиннача совхозо лоаццача хана 6570 гектар оахам даьд укх бIаьсти, 1400 гектар гидуаргаш дIае лаьрхIа хиннача 1499 гектар дIайийнай, 4000 гектар гаргга хьажкIаш дIайийна бовла а боахк. Лаьтта аьха а даьнна берригa низ ялаташ дIадера тIаберзабаьча хана а кхашка хадданза болх беш 48 трактор яр, 32 сеялка яр, 252 болхло вар. Низ а хьинар а кхо ца деш къахьег совхоза болхлоша семилеткан хьалхарча шера тIаийца декхараш толамца кхоачашде гIерташ.

Совхоза йиълагIча отделенера Гуноев Iумарас хьалхле лелаеш йолеи пхелагIча отделенера Яндиев ИбрахIима хьалхле лелаеш йолеи иштта кхы йолеи хьажкIаш лелаяра опыт йола звенош шоай участкаш тIа хадданза бIарг тIалоаттабеш макха боаккхилга, дисковани елга, ялаташ дIадувлга агротехнико маяххара де гIерташ къахьегаш я.

Йоккха бIаьсти я яр ена кхаьчар. Партен исторически XXI-ча съездо хьалхашка оттадаьча Iалаьмате доккхийча декхараша са мел доаллачун дог ураоттадича санна хеталу кхашка кхехкаш латтача балхашта бIарахьежача.

— Берригa низ оарцагIа баьккха, дерригa хьинар тIадахийта сихагIа бIаьстан балхаш йисте даха гIерташ къахьег тха отделенен болхлоша, — йоах совхоза пхелагIча отделенен управляющес Хаматханов. Согипа. — Диккa ха я юрта боахама болхлошца аз болх бу, бакъда укх шера санна дог айденна, ерригa уйла тIаяхийта, чуийнна наха къахьегаш дайнадац сона. Из да укх шерара бIаьстан декхараш бехктокхаме а, лоархIам болаш а долга.

Коллективаца болх бе а цун хьалхле лелае а, балха юкъера кхоачамбоацараш зе а уж дIадаьха болх тоабе а, нахаца Iымерза хила а царна эшачун, доацачун йоакхо е а ховргдолаш, шийй болх дика бовзаш кулгалхо ва нов. Хаматханов. Цудухьа хьинаре къахьег отделенен болхлоша а.

Опытни трактористa Котиев Мовлеи цунцарча сеяльщика Арсамаков Iумареи шоай агрегатаца ялат дIаде доладелча гIоне дийнахьа шишша норма йоах. Сиха Iомайир механизатораша квадратно - гнездови хьисапе ялаташ дIадера способ. Квадраташ нийса хулаш а сиха дIайийна а баьлар уж гидуаргаш, хIаьта хIанз хьажкIаш дIайийна бовла а боахк.

* * *

Дика хьокхамаш долаш ялаташ дIадера балхаш дIахьу цу отделенекъона механизатораш Хамхоев Бориси, Хамчиев Махьмадсалии, Гуражев Махьмади керте латтача комплексни механизацен звеноша а.

БIаьстан балхаш сихагIа йистедахар боккха лоархIам болаш гIулакх да. Цудухьа «БIаьстанарча дено бIарчча шу кхаьбад» яхача халкъа кицо маяххара чIоагIа терко ю цу гIулакха хIанз юрта боахама болхлоша, ерригa уйла тIаяхиийтай цар сихагIа уж балхаш йисте дахара.

С. КОТИЕВ.

Безаме да студентий вахар

ТIехдика дешарцеи общественни балха юкъе дика дакъа лацарцеи таханарча дезача Шейна накъа баьхка студенташ дукха ба Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически институте.

Историко-филологически факультета 2-ча курсе дешаш ба Дахкильгов ИбрахIими Мамилов Суламбики. Дика дешарца, общественни балхах дакъа лацарца белгалбаьннаб уж. Цхьан групе дешаш ва уж ший студент. Цхьана хилар уж Казахстане ялаташ чуэца бахача хана а. ХIанз институтерча нохч-гIалгIай ансамбле дакъа лоацаш, гIалгIай меттала арадувлача «Дешар — сердало» яхача института пенгазета редколлеген членаш болаш ба ИбрахIими Суламбики. Цул совгIа кхы тайп-тайпара долча института газетий редколлегешта юкъе балхаш деш хьабоагIа уж.

Шоаш институте деша баьхкача хана денз тIехдика дешаш а общественни балхах дакъа лоацаш а ба 2-ча курсера студенташ Битиева Хьаваи Тимаев Вахеи. Группан профорг я Хьава, хIаьта Ваха ВЛКСМ комитета член ва.

ЦхьоалагIча курсе мара бац студенташ Касьянова Ларисеи Селин Владимири. ХIанззе а хьахьекхад цар бокъонца болча советски студентех доахка сий дола гIулакхаш: тIехдика дешарца, общественни балхаца, иштта кхыдолча гIулакхашца.

ПIадбаха, сакъердалуш, вай езача партенна а правительствонна а баркал оалаш накъа баьхкаб тха институтера студенташ таханарча бIаьстан а къахьегама а цIейна.

М. ШИШХАНОВ.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) И. Дахкильгов, С. Мамилов, Л. Касьянова, В. Селин, Хь. Битиева, В. Тимаев. И. Плиева сурт.

Доазол дехьара

Дальча хоржамашка Японен демократически низий баьнна толам

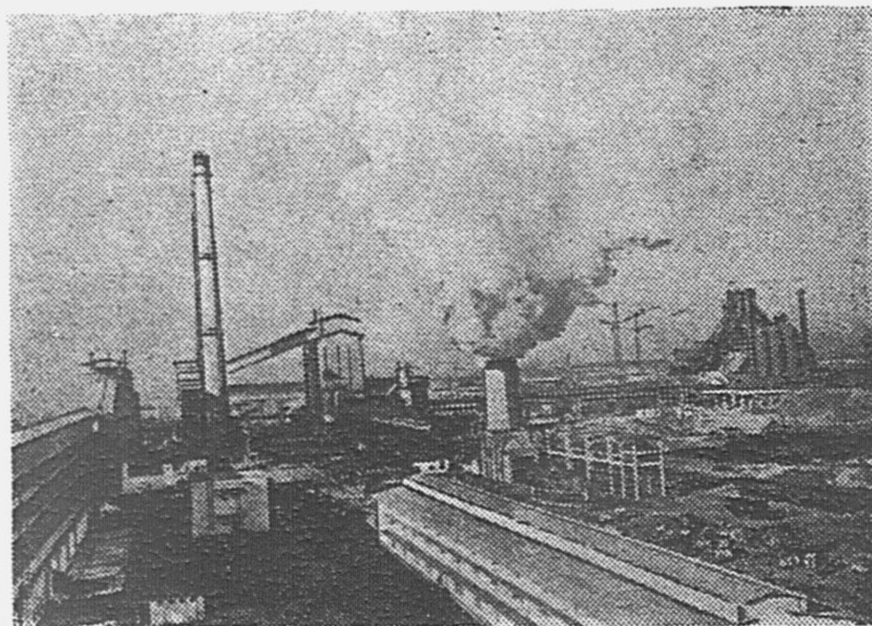
ТОКИО, 27 апрель. (ТАСС). Iаьдала моттигерча органашка хиннача хоржамий итогий хьакъехьа яь заявлени «Акахата» яхача газета таханарча номер тIа кепатеха араьккхай Японен Коммунистически партен Центральни Комитета Президиумо. Заявлене тIа белгалду, хоржамаш хилале хьалххагIа либерально-демократически партес харцонии йоахарийи кампани йолаяь хиннайоллашехьа а, моттигерча собранешка 25 процент моттигаши хIаьта цхьаццанахьа, хьалхагIа цу морча собранешка 20 процент моттигаш мара ца кхоачаш хиннача, кхыметтел 30 процентал совгIа моттигаши йоахаелар демократически низашка, яхаш. 12 ший викал ва хIанз Японен Коммунистически партен моттигерча собранешка.

Уж толамаш ши-шегI хиннадац, йоах, КПЯ ЦК-а Президиумо. Цар хьахьокх американски империализман лерах йодача либерально-демократически партен къаманна духьаларча а халкъашта духьаларча а политиканна Японера адамаш тIа-тIа дукхагIа раьза доацаш а духьала а хилар.

ДIахо белгалду Президиумо, мехкарча демократически низаша кхы а доккхагIа толамаш доахаргдар дIадахача хоржамашка, нагахьа санна социалистически партес ше масса-за а лелаяь политика дIачакхъяьккха хиннаяларе, яхаш. Цхьабакъда, социалисташ либерально-демократически партех дIакхийтта хиннаб 9 префертуре губернатораш хоржача хана. Дерригача демократически низашца, Японен Коммунистически партеца а тIехьа, цхьоагIо а йолаш шоай гIулакх дIачакхдаккха тиганзар цар Токиои Хоккхайдеи. Цу районашка губернаторалла харжа оттабаь хиннаб социалистически партен кандидаташ.

Японен Коммунистически партен ЦК Президиумо цIаькха а тIахьех социалистически парти, социалистически коммунистически партеш юкъе а йолаш, мехкара деррига патриотически демократически низаш майрра вIашагIтохара наькъа тIа ялара.

Бхилайски металлургически завод

1957 шера советски специалистий новкъосталца Инде хьалъе йолаяьй Азерчарех эггара йоккхагIа йола Бхилай яха комплексни механически завод. Шера цхьа миллион тонн болат лоаладе низ ба цу завода. Заводе хургья коксови, доменни, болат лоаладу, прокатни цехаш, агломерационни установка.

Завода цхьа дакъа болх бе доладеннад. Феврале арахийцаб хьалхара кокс, лотаяьй хьалхара доменни пишк, хьалхара чон арахийцад. Март бетта ший проектах мел бола низ тIабахийтаб домнас. Сихъяь хьалъеш латт мартеновскии прокатнии цехаш, вIашагIйохкаш латт вож коксови батарейши доменни пишкаши.

Балха кердача тайпара йола механизации автоматизации е оттадаьд советски проекташа. ХIанзарча советски оборудованеца кийчъеш я цехаш.

Сурта тIа: хьалъеш латтача завода сурт.

А. Стужина сурт. ТАСС фотохроника.

США-а паччахьалкхен секретара даь къамаьл

ВАШИНГТОН, 28 апрель. (ТАСС). Селхан самолетаца Вашингтонера 29 апреле Париже хургйолча малхбузехьарча йиъ державан кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий совещане вахар США-н паччахьалкхен секретарь Гертер.

Аэропорте ше самолета тIаховш Гертера аьлар, «Женеве хулча йиъ державан совещане гучадала тарлуча германски проблемаца дувзаденна долча керттерча дешай хьакъехьа Малхбузехьено цхьана кхоачащдерг-дола гIулакхаш» хаьдда къоастаделга хургда йиъ державан кхыча мехкашцарча гIулакхий министраша Париже дувцаргдола керттера дош, аьнна. Женеве хулча кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий совещане нийслургйолча «чоалханеча проблемашта тIадолхача керттерча наькъий» хьакъехьа хIанзле а «боккха болх» а баьб барта а яьхкай малхбузехьара державаш.

Женевера кхаь державан совещани

ЖЕНЕВА, 27 апрель. (ТАСС). Ядерни герза тохкамаш делга дIадаккхара хьакъехьа вIашагIкхийттача кхаь державан совещане аргIанна йоагIа заседани хилар тахан.

СССР викал волча посола С. К. Царапкина Iойцйшар СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущевс США-н президентага Д. Эйзенхауэргеи Англен премьер-министрга Г. Макмилланагеи яхьийта посланеш. Советски делегацес предложени еннай, хIара шерра-шера СССР-а территоре а цу тайпара США-ни Англени цар карарча кхыча мехкийи территорешка а хьалххагIе а оттадаьча боараме инспекцеш яра хьакъехьа барт бара.

Совещане дакъа лоацаш хиннараша тахан статья тIайийцай договорца дакъа лоацаш бараша контрольни системаца бергболча балха декхарий хьакъехьа. США-н делегацес статьян проект елар контрольни системанна ергйолча финансироване хьакъехьа.

Китайски Халкъа Республика. Яньцзи Яньбянь яхача уезде —Корейски автономни округе (Гирин яха провинци) дIадувш долча дугах 80 процент дуга дIадувча машинашца дувргда укх шера. Моттигерча хьу чакхйоахача Лунцзиньски заводо апрель бовлехьа арахецаргья листта дуга дIадувргдола 800 машина. Лебедкас йолайолийташ йолча цу морча цхьан машино дийнахьа 1,3 гектара тIа дуга дIадув.

Сурта тIа: завода коа латта дуга дIадувш йола машинаш.

Лю Энь-тая сурт. Синьхуа агентство.

Сийлен цIи яккхара тIехьа къовсам лоаттабераш

Дукха ха я Грозне «Межгородни переговорий» станци йола. Ший гаргарча, бовзача, безача нахаца, вай мехка моллагIча миIинге уж бале а, моллагIча хана а къамаьл де йиш я цу станцера. Кхыча городашка, районашка бахача нахаца къамаьл де баьхкача наьха гIулакхага дика хьожаш, цар дена гIулакх эздий чакхдоаккхаш ба станцера телефонисткаш.

Биъ бутт совгIа ха я станцерча телефонисткаша къаьстта бригада вIашагI а елла «Коммунистически къахьегама бригада» аьнна цIи яккхара тIехьа цар къовсам лоаттабу.

Дукха керда хIамаш доаладаьд цар шоай балха юкъе: рационализатораша Шведоваси, Гофштейнеи, Куликеи, Сагаманянеи яьча предложенеех приемник а йоацаш гаьнарча станцеца къамаьл дулуш йола керда приспособлени яьй цар. ТIехьарча хана Москверча станце гIолла къулбехьарча Сахалинскеи, Магаданеи, иштта кхы гаьнарча районашца къамаьлаш де вIаштIехьа доал. Станцера къамаьлаш де вена саг, хьалха мо цхьан сахьата хьежа ца везаш, 15 минут ялалехьа цун къамаьл де йиш хул, иштта вIашагIделлад станце телефонисткай квалификаци лакхъю, связа керда техника Iомаю занятеш елга а.

Таханарча ден сийна яьржачь социалистически яхье къаьстта чIоагIа тоабаьб коллективо ший болх. Iалаьмате раьза болаш, станцен болхлоншта чIоагIа баркал оалаш хул, телефонаца шоай гаргарча нахаца къамаьл де ухаш бола нах.

Дукха ба цу коллективаца белгалбаьнна дика болх беш бола телефонисткаш. Царех я Беспалова Софья Леонтьевна. Шийтта шу да цо цига болх бу. Массехказа совгIаташи благодарносташи еннай, хIаьта СССР связа Министерствон Сийлен грамота а еннай цунна.

Иштта дика къахьегаш ба къона телефонисткаш комсомолкаш Аверина, Боркова, Тараканян. Царех хIаране денна йола, станце гIолла нахага къамаьл дайтара нормаш тIехкхоачашъю.

Станцен ерригача коллективо 4 бетта йола ший балха план 110 процент кхоачашъяьй.

— «Коммунистически къахьегама бригада», аьнна цIи тиллийта лоаттабу къовсам кхы тIа а чIоагIбергба оаха,—йоах Софья Леонтьевнас.

Шеко яц из сийлен цIи цар йоаккхаргхиларах. Теша мегаргволаш да цар дIахо йодача хана кхы тIа а къахьегама керда толамаш доахаргхиларах.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

Парк кийча я хьаьший тIаэца

Грозперча къахьегамхошта чIоагIа дукха езаш салоIа моттиг я С. М. Кирова цIерах йола культуран Парк.

Дика кийчо яьй парка болхлоша къахьегамхой тIаэца. ЧIоагIа хозъяьй парк зизаша. Цар 0,5 гектар моттиг дIалоац.

Укх аьхкий парко бергболча балха плана тIа дукха керда формаш серхI. Цхьан павильона чу «Кагирхой городской клуб» хьаелларгья. Укхаза кагирхой вIашагIбетталургба Iилманхошца, артисташца, писателашца, дикагIа болча болхлошца.

Партен XXI-ча съезда решенеш дикагIа йовзийташ вечераш а хургья, вай мехка а Нохч-ГIалгIайчен а промышленноста, юрта боахама толамаш гойташ тайп-тайпара выставкаш а ергья. Парка балха юкъе йоккха моттиг дIалоацаргья лекцеша. Кинолекторе чу кинофестивалаш хургда, укх шера духхьашха арадувла долалургда радиогазета, хьаделларгда керда аттракционаш. Июль бетта Грозперча кагирхой 6-гIа карнавал хургья.

Дика салоIам бергба укх аьхкий къахьегамхошта республикан филармоне. Цун симфонически оркестро 50-нел тIех концерт лургда. «Баьццара театра» сцена тIа концерташ тергда Нохч-ГIалгIай иллейи халхарийи ансамбло. Грозперча артисташа, художественни самодеятельносте дакъа лоацараша, иштта Москверча, Арменерча, Азербайджанерча, Гуржий мехкарча а иштта кхычахьарча а артисташа.

Тахан, 1-ча Мая грозненцаш хьоашалгIа бех парко.

Р. АЛИМОВ.

Студентий доттагIал

Грознен ерригача предприятешеи учрежденешеи санна Китайски Халкъа Республика йилла ди дездир Нохч-ГIалгIай педагогически институто а. Цу хана Грозне практике хинна Московски мехкдаьттан института аспирант Ли Чжоа-Жень вийхар оаха цу вечере.

Студенташа нов. Ли Чжао-Жена совгIата института «Iилман записканш» делар. Китаерча доттагIчо из совгIат Пекински педагогически Университета дахьийтар. Дукха ха йоаццаш тха комсомольски комитетага письмо дайтад цу университетерча студенташа. Цар тха институтерча хьехархошта а студенташта а шоашта совгIат даларах баркал йоах. Дег тIара баркал йоах Китаерча студенташа вай партени, правительствони, дерригача советски халкъаи шоашта социализм хьалъе новкъостал дарах.

Из Китаерча доттагIий хьалхара письмо дац. Массехк шу да Пекинерча студенташеи оахеи вIаши письмош кхухьийта. ХьалхагIа Пекински педагогически университете эрсий литература хьехаш хиннача тхоай института хьехархочунга В. Б. Корзунага письмош яздора оаха. ТIаккха студенташка язде даьлар тхо. Иштта доладелар из гIулакх. Дукха а хоза а язду тха доттагIаша шоаех. Цар дувц шоай дешарах, вахарах, шоаш са мишта лоI, эрсий мотти советски литературеи мишта Iомаду. Дукха ха йоаццаш Пекинера цIавенача В. Б. Корзуна а дийцар тхона Китаерча студентех. Цунга совгIата лаьрхIа ЦIе байракх яйтай тхона доттагIаша.

Укх деношка I-ча Мая моаршал хоатташ, ловца боаккхаш телеграмма яхьийтай оаха тхоай доттагIашка.

ЧоагIа доттагIал да Пекинерча педагогически университетеи Нохч-ГIалгIай педагогически институтеи студенташта юкъера дар.

М. ШИШХАНОВ,
Нохч-ГIалгIай пединститута студент.

Вай аспиранташ

СССР Iилмай Академен Дагестански филиалерча аспирантуре дешаш 9 нохчой гIалгIаи ва. Царна юкъе цхьа йоI а я. ХьалхагIа Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама институте исторически секторе болх беш хинна Гойгова Зарема я из. Аспиранташа вайнаьха метташи физикеи, истории, биологии, этнографии Iомаду. Укхаза цар дика деша торонаш я.

Дешара ерригa уйла тIаяхийта дика шоай диссертационни балхаш кхоачащдеш а аспирантуран теоретически курса программа Iомаеш а ба уж.

Массехк ди хьалха Iилмай кандидата ха безача боарамах немций меттала экзамен хьттар аспиранташка Царех 5 саго тIехдикеи 4 саго дикеи дIаеннай из эггара хьалха аспирантуре шоаш дIалуш йола экзамен. Иштта дика совгIат деннад аспиранташа 1-ча Майна. Къаьстта дика жопаш делар шоашка дальча хаттарашта З. Гойговас, З. Исмаиловс, А. Цуровс, И. Алероевс.

Тешшаме ала йиш я гаргарча 2—3 шера вай асперантех дика Iилман болхлой хургхиларах.

К. ЧОКАЕВ.

„Къамаьл ду ГРОЗНЕРА...“

Радиопередачай программа

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.30 — «Сердало» газета обзор; 8.40 — Хоамаш.

3-ча мае

7.20—«Грознен къахьегамхой ЦхьоалагIча май демонстраци» — эрсий метталла; 8.20—Грозпен къахьегамхой ЦхьоалагIча май демонстраци (нохчий метталла); 8.32 — Грозпен къахьегамхой ЦхьоалагIча май демонстраци (гIалгIай метталла); 9.30 — РадиоладувгIархой заявкех йола концерт.

4-ча мае

7.20 — «Советски печата ди» — беседа (эрсий метталла); 8.20 — Передача «Ахча сберкассашка леладарах боала пайда» — передача (нохчий метталла); 8.35 — «Дика а унахцIена а Iаьсий хьалкхедар» — беседа (гIалгIай метталла); 8.50 — Хоамаш; 9.00 — Нохч-гIалгIай музыкан концерт; 17.00 — «Цхьан минута книжка» очерк (эрсий метталла); 17.20 — «Советски печата ди» статья (гIалгIай метталла); 17.35 — Нохч-гIалгIай музыкан концерт; 18.00 — «Майна хьалхарча яхье даьха толамаш дIачIоагIду» передача (эрсий метталла); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий метталла); 18.40 — «Общественни порядок лораеш» передача (нохчий метталла); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайн меттала).

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

«Родина» яхача кинотеатре

Берий сеансаш **«ГIокказ»** долалу: 9 сахьат даьлча. **«Снежная королева»** долалу: 10 сахьат даьлча. **«Лоам тIара токхам»**. долалу: 1.30, 5.30, 9.30. **«ЦхьоалагIча ранга капитан»** долалу: 11.30, 7.30. Ахкан зал **«ЧП» (Геттара а чIоагIа хиннар)»** долалу: 9. 10.

«Челюскинций» цIерахча кинотеатре.

1-чеи, 2-чеи, 3-чеи Мая йоккха зал **«Лоам тIара токхам» долалу:** 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10. ЗIамига зал № 2 1-ча Мая берий мультипликационни фильм — долалу: 9, 11. **«Олеко Дундич»** долалу: 1, 3, 5, 7, 9. 2-ча Мая **«Керда киносборник»** долалу: 9, 11. 3-ча Мая **«Керда киносборник»** долалу: 9, 11. ЗIамига зал **«Золушка»** долалу: 9.15, 11.15. Берий фильм. **«Шоладаьраш»** долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15. 2-ча Мая **«Барса чIожа есараш»** долалу: 9.15, 11.15. Шоладаьраш долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15, 3-ча Мая **«Къонахчалла школа»** долалу: 9.15, 11.15. **«Шоладаьраш»** долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15. 4-ча Мая керда художественни фильм **«Вахар уллув гIолла тIех доалл».**

СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ЙОЛА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАЕМ

1959 шера 19 апреле Москве араяьннача кхадж боагIача шоллагIча тиража

СПРАВОЧНИ ТАБЛИЦА

Массайолча разрядашкарча серейи облигацейи укх номерий кхадж бенаб.

Серен №№	Облигацен №№	Кхажа сомашцара боарам	Серен №№	Облигацен №№	Кхажа сомашцара боарам	Серен №№	Облигацен №№	Кхажа сомашцара боарам
220019	1—50	500	227164	38*)	1.000	233266	1—50	200
220125	09*)	1.000	227346	1—50	200	233455	1—50	200
220147	1—50	200	227673	1—50	200	233493	1—50	200
220168	1—50	200	227690	1—50	200	233591	1—50	200
220197	16*)	1.000	227994	1—50	200	233613	1—50	200
220198	1—50	200	228094	1—50	200	233661	35*)	1.000
220678	1—50	200	228128	1—50	200	233709	1—50	200
220710	1—50	200	228284	1—50	200	233750	1—50	200
220725	1—50	200	228289	1—50	200	234044	1—50	200
220808	1—50	200	228305	1—50	200	234056	1—50	200
220828	1—50	200	228307	1—50	200	234402	1—50	200
220862	1—50	200	228386	1—50	200	234445	1—50	200
220895	1—50	200	228572	1—50	200	234453	1—50	200
220983	1—50	200	228783	1—50	200	234468	1—50	200
221026	1—50	200	228819	1—50	200	234487	1—50	200
221083	1—50	200	229096	1—50	200	234523	1—50	200
221216	1—50	200	229237	1—50	200	234608	1—50	200
221274	1—50	200	229274	1—50	200	234621	1—50	200
221369	30*)	1.000	229372	1—50	200	234735	1—50	200
221457	1—50	200	229426	1—50	200	235037	1—50	200
221589	1—50	200	229515	1—50	200	235071	1—50	200
221646	15*)	1.000	229736	1—50	200	235113	1—50	200
221921	1—50	200	229740	1—50	200	235173	1—50	200
222086	1—50	200	229822	1—50	200	235323	1—50	200
222127	1—50	200	229876	1—50	200	235341	1—50	200
222157	1—50	200	229912	1—50	200	235434	1—50	200
222170	1—50	200	229969	1—50	200	235668	1—50	200
222174	1—50	200	230090	10*)	1.000	235777	1—50	200
222300	1—50	200	230092	1—50	200	235816	1—50	200
222308	1—50	200	230129	1—50	200	235943	1—50	200
222529	1—50	200	230141	1—50	200	236025	1—50	200
222636	1—50	200	230146	1—50	200	236058	1—50	200
222843	1—50	200	230171	1—50	200	236181	1—50	200
223054	1—50	200	230190	1—50	200	236201	1—50	200
223070	1—50	200	230201	1—50	200	236395	1—50	200
223080	1—50	200	230306	1—50	500	236419	1—50	200
223091	1—50	200	230363	1—50	200	236479	1—50	200
223095	1—50	200	230412	1—50	500	236504	1—50	200
223120	1—50	200	230514	1—50	200	236539	1—50	200
223274	1—50	200	230617	1—50	200	236564	1—50	200
223358	45*)	1.000	230644	25*)	1.000	236598	1—50	200
223467	1—50	200	230706	1—50	200	236630	1—50	200
223841	1—50	200	230778	1—50	200	236712	1—50	200
223924	1—50	200	230796	1—50	200	236893	1—50	200
223955	1—50	200	230823	1—50	200	236941	1—50	200
224001	09*)	1.000	230875	1—50	200	237017	1—50	200
224054	1—50	200	231012	1—50	200	237192	1—50	200
224194	1—50	200	231145	1—50	200	237285	23*)	1.000
224443	1—50	200	231164	1—50	200	237350	1—50	200
224473	1—50	200	231191	1—50	200	237458	1—50	200
224627	1—50	200	231232	1—50	500	237466	1—50	200
224726	1—50	200	231290	1—50	200	237809	1—50	200
224775	37*)	1.000	231310	1—50	200	237896	1—50	200
224866	1—50	200	231446	1—50	200	237931	10*)	1.000
225155	1—50	200	231633	1—50	200	237971	48*)	1.000
225272	1—50	200	231679	1—50	200	238109	1—50	200
225304	1—50	200	231727	1—50	200	238261	1—50	200
225346	1—50	200	231775	1—50	200	238302	1—50	200
225386	1—50	200	231945	1—50	200	238313	1—50	200
225396	1—50	200	232108	1—50	200	238316	1—50	200
225704	1—50	200	232161	1—50	200	238323	50*)	1.000
225740	1—50	200	232272	1—50	200	238418	1—50	200
225821	1—50	200	232304	1—50	200	238456	1—50	500
226002	1—50	200	232359	1—50	200	238651	1—50	200
226083	47*)	5.000	232409	1—50	200	238795	1—50	200
226133	1—50	200	232469	1—50	200	239014	43*)	1.000
226134	39*)	1.000	232574	1—50	200	239047	1—50	200
226149	1—50	200	232627	1—50	200	239058	1—50	200
226338	25*)	1.000	232650	1—50	200	239070	1—50	200
226404	1—50	200	232708	1—50	200	239259	1—50	200
226439	1—50	200	232757	1—50	200	239475	1—50	200
226492	1—50	200	232831	39*)	5.000	239555	1—50	200
226631	1—50	200	232928	1—50	200	239568	1—50	200
226651	1—50	200	233063	1—50	200			
226914	1—50	200	233070	1—50	200	239598	1—50	200
226936	1—50	200	233121	1—50	200	239603	1—50	500
226965	45*)	1.000	233174	1—50	200	239667	1—50	200
226974	1—50	200	233175	1—50	200	239715	1—50	200
227016	1—50	200						
227105	1—50	200	233183	03*)	1.000	239758	1—50	200
227137	1—50	200	233257	1—50	200	239815	1—50	200

*) Цу серех йолча облигацей вокх 49 номера 200 сом ахчан кхадж бенаб.

Таблицага белгалдаь кхажамаш 100 сома облигацешта даьхкад.

Кхадж бенача облигацен мах бенача кхажа юкъе бахаб.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Гострудсберкассайи Госкредитеи Управлени.

Фу йоах Дагомее эттача гIулакхаша

1959 шу доладелар Африкерча колониальни мехкашка — Конго, Камерурене, Родезе, Ньясаленде буржуазни - политически событеш хиларца. Францен фордал дехьарча моттигех йолча — Дагомейски республике цIий Iо а додаш довнаш хилар, аьнна хоам бир телеграфо.

Дагомея — къулбехьара Гвинейски залива тIа цIатIа а отташ, Малхбузерча Африке улла боккха боаца мохк ба. Малхбоалехьа Нигерия яха английски колонии малхбузехьа Французски Тогои а йолаш, царна юкъе гIолла готта, йIаьхха моттиг я из. Цунна къилбаседе ухк Верхняя Вольтеи Нигери яха «республикаш». Уж а Дагомея а Французски Малхбузерча Африкана юкъе йолхаш хиннай хIанзалца, хIаьта хIанз «Французски сообщество» яхачун членаш я уж ерригаш а.

Дагомее 30-нега кхаччалца долча африкански къамех вола 1575 эзар саг ва. Царех доккхагIа дола къамдагомейцаш 1 миллион гаргга саг ва. Дагомее кIезига европейцаш бах, царех дукхагIа бараш французаш а болаш.

Дагомеян экономика—тIехьабисаь юрта боахам ба. Цига даиман ювш йола культураш—хьажкIаш, бананаш, сорго я. Укх тIеххьарча шерашка дагомейцашта низ бу къилбаседе боамбии къулбехьа цаьтта доаккха пальмеи дIае яхаш. Царел совгIа цига бахача наха хьайбаш леладеш а чкъаьрий лувцаш а балхаш леладу.

Бахача наьха вахара хьал Iалаьмате къе да. «Мехка боахам дегIа ца боагIаш, сеца латт... 1958 шерарча бюджетера социальни гIулакхашка цхьа сантим ахча дIадахийтадац. ДегIа ца боагIаш латтача боахамо денгара-денга дукхагIа хулийт бе болх боаца нах, къахьегамхой сатем боабу», яхаш мукIарло ду Дагомеян губернатора француза Хеппа.

Дагомейски пачхьалкхе хьахиннай 17-ча бIаь шера. Гезо (1818—1858) император хиннача шерашка лоалахарча пачхьалкхенашца тIемаш деш хиннай Дагомея. Ший доазонаш лоархIам боллаш шердаь хиннад цо цу хана. ТIемои ерригача а африкански цивилизацена тIаэттача балива Африкера нах лоалла боххка болабаларои низ бохабаьб Дагомеян а. ДIадахача бIаь шерен 90-ча шерашка Францес тIемца яьккхай из.

Французаша колониальни доал дар бахьан долаш чIоагIа тиш а яьй, дегIа ца яйташ юха а ийзай из. Цхьабакъда мохк дIалаьццарашеи моттигерча феодалашеи беча низIоткъама а, бокъо йоаяра а, культура дегIа ца йойташ колонизатораша лоаттаьча политикана а бохабе магензар Дагомеян наьха корта мукъаленцара безам. 1920-ча шерашка къаьсттта чIоагIа духьал даьлар дагомейски халкъ колониализманна. Ган-карун керте а латташ бола «младодагомейций» болам бар из. Къиза тоIабир из болам колонизатораша.

Африкерча къамий къовсама керда этап, царца цхьан Дагомеян а, йолаелар дунен шоллагIа тIом йистебаьнначул тIехьагIа. Цу къовсама керте эттар африканций дуккхача нахах латта политически организаци — «Африкан демократически цхьоагIо» (РДА). Из хьахилар 1946 шера октябрь бетта. Африке бахача берригача къахьегамхоша чIоагIа хьал а лоацаш, ше болх бе йолаеннача юххье дикка толамаш даьхар РДА-с. Французски колонизатораш шоай дуккхача колонешка, царца Дагомее а, къахьегама закона доазув оттаданза а, низагIа байта болх дIабаккханза а, иштта кхыдола хIамаш данза а баланзар. Цхьабакъда дIахо шоаш беча балха тIехь французски империализманца барта аха баьлар РДА-на хьалхле лелаераш. Африкера къам мукъадаккхара болам бохабе цу гIулакхах пайда ийцар колонизатораша.

Иштта хьал къаьгга хьагучадаьлар Дагомеян общественно-политически вахара чухь.

ДIадахача шера октябрь бетта юххье, французски конституце реформах йола референдум кийчъеча хана, оппозице йола РДА-н Дагомеера секци — «Дагомеян демократически союз» яха парти доал деш йолча коалицен партешца цхьана «Французски сообщество» яхар вIашагIтохилга могадеш хилар. Францен колониальни мехкаш цу сообществона юкъе а дохийташ. Референдума юкъе дакъа лоацаш хинна дукхагIа бола дагомейцаш «раьза» а болаш, 1958 шера 4 декабре Дагомея Французски сообществона юкъейода «республика» я аьнна дIакхайкайир.

Цу сообществон чулоацам, Дагомеян хIанзара гIулакхаш а санна, французски конституцен 78-ча статьяс къоастабеш ба: «Сообществос (французски правительствос — А. К.) беча балха юкъе йодаш я: арахьара политика, оборона, ахчан система, цхьана лоаттош йола экономически финансовии политика, хIаьта иштта стратегически бедалах пайда эцилга а. Царел совгIа Сообществон компетенцена юкъедода, нагахьа санна кхыбола цхьа къаьстта баь барт беце, правосуден органашта, лакхерча дешара, чурча а арарча а коммуникацей юкъарча организацена, хIаьта иштта телесвяза средствашта контроль лоаттаяр». Сообществон президент а цунна хьалхле лелаеш йолча органа—Исполнительни совета председатель а Францен президент ва алар мара тIатоха кхы хIама дисаьдац царна. Цу тайпара Дагомейски республика Французски сообществон член хиларах тарра боккъал дар аьлча Францен колони я.

«Дагомеян демократически союза» политико чIоагIа новкъостал ду Французски сообществон «Мале федераци» оалаш йолча Малхбузерча Африкан йиъ члена (Судана, Сенегала, Верхни Вольтан, Дагомеян) федерацена юкъе дакъа ца лоацаш Дагомея юхаялара. Иштта федераци хьаяра проект Францен прогрессивни общественносто лаьрхIар Французски сообществон колониальни доала кIалхара Малхбузерча Африкера мехкаш мукъадоахаш долчарех доккха цхьа гIулакх. Дагомеяси Верхни Вольтаси «Мале федерацена» юкъе дакъа лаца ца тигар бахьан долаш, укх шера февраль бетта духхьал ши мохк — французски Судани Сенегали мара юкъе ца йодаш вIашагIкхийтар из.

ЦIаккха ца хиннача тайпара ерригa Африка а чулоацаш дерригача халкъа болам гIаттарои дIадахача шера декабрь бетта Африкан халкъий хиннача Конференцеси шоаш леладеча политически гIулакха цIенхаштта уйла е оттабир «Дагомеян демократически союза» лидераш. Дагомеян Законодательни ассамблее укх шера 2 апреле хоржамаш хулаш колонизатораштеи цар хьаллоацаш йолча хIанз дагомейски правительствона керте ший лидераш латтача Республикански партенеи духьал яьлар из парти, дуккха лозунгаш а долаш. Ассамблеера дукхагIа йола моттигаш шоай йовра кхераш, царца цхьана Iаьдал а, правительствос харц кхайкадир хоржамаш деш хьахиннар.

5 апреле хьакхайкайир хоржамех хинна итогаш. 70 мандатах 59 доал деча коалицега кхаьчаяр цу итогаша яхачох. Цу дийннахье а демократически союзо Катона яхача порте дуккхача нахах латта демонстрацеш а йир, правительствон Iаьдала законаш тIа ца эца дагомейцаш тIа а хьийхар. Мехка тайптайпарча районашка герзаца довнаш дир, нах а боабеш, бIаь совгIа сага човнаш а хулаш. Французски колониальни эскараша новкъостал а деш, правительственни низаша йохайир демонстрацеш. Катоне комендантски сахьат оттадаьд. Правительствона керте латтача Апите аьлар, «порядкаш йохаеш дола гIулакхаш дIадаха беррига низ тIабохийтаргба».

Дагомее хIанз хиннача событеша юха а хьахьекхар колониализм Африкера ший позицеш лорае гIерташ хилар. «Къамаш къеста а деш, доал де» яха политика тIа-тIа шерагIа йоаржаю колониализмас, африканцаш шоайла вIашка а хехкаш, къам мукъадаккхара болам партешта юкъерча къовсама тIахьовзабе гIерт из. Цхьабакъда, Дагомеерча событеша хьахьокх, дикка доладеннача политически гIулакха юкъе мехка эггара гаьннарча районаша а дакъа лоацаш хилар. Сомаяьннай «Iаьржа Африка». Мукъадовла лоаттабу Африкерча халкъий къовсам тIа-тIа дукхагIа баржаш латт.

А. КОВАЛЕВ.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 26. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-28; редактора зам. — 2-07-01; бахктохкамеча секретара — 2-25-72; корректорске — 2-30-01; [illegible] отделий — 2-25-72

СФ01277. 1916 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, НГIАССР, г. Грозный, Революцен проспект 30/3. Заказ № 2760. Цена 15 коп.